Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вiашагiкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьлу 1923 шера денз ◆ ЕРА, 18 ОКТЯБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 125 (7003). ◆ Мах 3 кеп.

Даьхе хьараеш гойтача денала сийна-къахьегама вахта

ПХЬ ДIАНОЛАЯЬРАШ

СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» ядеча Грозненски производственни объединене болхлоша къаьстта дика къахьег пятилетка диъьлагIча шера, Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара сийна къахьегама вахте эттача цар цхьаккха бутт дIабехийтабац шоаш тIаийца декхараш тIехкхоачаш ца деш. Ер шу доладелча денз планал совгIа цар мехьхала яьккхай 345 эзар сом мах бола тайп - тайпара продукци, заданел совгIа арахийца товарни продукци 213 эзар сома мехьа я.

Производства эффективность айира тIехьа лоаттабеча къовсаме а дика ма йоалаш къахьегаш ба уж. Шера тIаийцача встречни планах къахьегама овсарле заданел совгIа 1,2 процент лаккхъе еача, из лаккхъяьй кхе бетта 1,6 процент. Соахка укх хала хинначул кхо процент лаккхъеннай из. Паччахьалкхен планах лаьрхIачул совгIа хIанзлехьа 185 эзар сом пайда баьб.

Уж толамаш доахача завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Н. П. Гребневас кулгалдеча шоллагIча цеха коллективо. ХIанзлехьа дукха хIама ца вошаш итт бетта задани кхоачашъяьй цо.

ХАНАЛ КIИРА ХЬАЛХАБАЬННА

Хьинаре къахьег укх шера «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Ханал цхьа кIира хьалхабаьнна итт бетта план кхоачашъеш хьабоагIа уж. Укх шера тахханарча денга кхачалехьа цар паччахьалкхен планал совгIа даьккхад 1750 тонн гаргга мехкдаьттех 2700 эзар кубически метр газа. Къахьегама овсарле лаккхъяра задани дIаэза совгIа тIехкхоачашъяьй мехкдаьттахоша. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду Сийлахь - йоккхача Котало 40 шу дизара.

ВорхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета иттлагIча сессех бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

Селхан, 17 октябре, город Грозне хилар ворхIазлагIа хержача Нохч - ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета иттлагIа сесси.

НГIАССР Лаккхехьарча Совета иссаллагIа сессе хинначул тIехьагIа хержача депутатий полномочеш хьажарах хьахинарий хьеньехьа доклад е дош делар мандатни комиссе председатела депутата П. Г. Кащеева.

Лаккхехьарча Совето массава раьза а волаш сецам бир депутатий — г. Гудермеса № 91 йолча Промышленни хоржамий округе гIолла хержача В. К. Фотеева, Урус-Мартановски района № 143 йолча Алхан-Юртовски хоржамий округе гIолла хержача М. С. Асхабовай — полномочеш въоабалъяра хьакъехьа.

Цул тIехьагIа сессе чIоагIийр укх тайпара ден повестка:

1. Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума член харжара хьакъехьа.
2. Гражданашта идейно - политически кхетам балара а республике социалистически законности правопорядоки чIоагIъяра а даьккъера Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советий лоархIам дIахо лаккхбера хьакъехьа.
3. Нохч - ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдера хьакъехьа.
4. НГIАССР Лаккхехьарча Совета депутатий запросий хьакъехьа.

НГIАССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела депутата Х. Х. Боков еннача предложенегIа Лаккхехьарча Совето массава раьза а волаш сецам бир Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума членалла депутат Фотеев Владимир Константинович — КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь харжа.

Ден повестка тIарча шоллагIча дешах даьца доклад бир НГIАССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела депутата Х. Х. Бокова.

Прениешка къамаьлаш дир КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара депутата А. Д. Кагерманова, Гудермесски локомотивни депо слесаре депутата Р. Н. Шатова, халкъа депутатий Назрановски районни Совета исполкома председатела М. А. Зурабова, НГIАССР чура гIулакхий министра депутата Ю. Ю. Миккелос, халкъа депутатий Шалински районни Совета исполкома председатела Х. Г. Багашева, НГIАССР халкъа тIаьхьожама Комитета председатела депутата А. И. Воронкина, № 1 йолча пассажирски автопредприяте шофера депутата В. С. Глазкова, НГIАССР юстице министра депутата И. А. Албастова, № 10 йолча Грозненски юкъерча школа директора депутата Е. П. Лисицинас, «Грозненский рабочий» газета редактора депутата Д. К. Безуглов, Нохч - ГIалгIай респотребсоюза председатела Х. М. Гуржиханова.

Лаккхехьарча Совето массава раьза а волаш сецам тIаийцар гражданашта идейно - нравственни кхетам балара а республике социалистически законности правопорядоки чIоагIъяра а даьккъера Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советий лоархIам дIахо лаккхбера хьакъехьа.

Лаккхехьарча Совето задийгIар Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советага чIоагIдайта хьачуденнача Лаккхехьарча Совета Президиума Указий хьакъехьа Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара Н. Я. Пряникова яьча докладага, цунах лаьца боаггIаш бола сецам тIаийцар.

Цул тIехьагIа Лаккхехьарча Совет хьажар жилищно - коммунальни бохамах лаьца Лаккхехьарча Совета массаварча комиссе жилищно - коммунальни бохама министра заместителга Г. И. Шадурега а депутата Т. С.-М Мусаевас Нохч - ГIалгIай гIишлошъяра управлене начальникага Э. Э. Исмаиловега а яьча запросашка. хIаьта царех лаьца сецамаш тIа а ийцар.

Цу тIехь Нохч - ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета иттлагIча сессе болх чаккхбьхар.

Октябра накъадолхаш!

Колхозникаш, совхозий болхлой! Лаьтта лeладара Iилман ларда тIа яьккха система хьинарегIа юкъеяккхувла!

Юрта боахама производство чIоагIъелга лаккхдара шерагIа пайда эца мелиорацех!

Ялата, технически юрта боахама кхычеи культурай производство лаккхъе!

Хургболча хьувкъама—теркаш йоаххой!

(КПСС ЦК Тlехьехкарашкара).

АГРЕГАТА ТIА—ЦIЕ ВЫМПЕЛ

Сийлахь - боаккхача Октябра цIейна Наурерча кхаш леладерий патриотически болам хьал а лаьца, социалистически яхье баьнна, овсаре къахьегаш ба Шаьла районерча «Курчалинский» совхоза механизатораш. Укх шера хIара гектара тIара 32 центнер йолаш ма бола ялаташ чуийцад цар. Цу толамо дегаш ураоттадаь хьатIадоагIача шерарча хьувкъама тешаме лард йолла лаьрхIа ба совхоза кхаш леладераш.

Укх гурахьа боахаме ма бола ялаташ дIаде лерхI 1550 гектар хулача кхашка. Царех эланахьа ялаташ дIадийна а баьнна хIанзлехьа совхоза механизатораш. Дика цамцадоаккхаш кийчлаьча кхашка урагIеи пхорегIен дIадув цар ялаташ.

— Фу дIадерца цхьана минеральни удобренеш а тувс оаха, — дуац совхоза кертерча агронома Дж. Умханова. — Хургболча хьувкъама лард йоллара бехктокхам кхетабеш, болх цIенеи дикеи бу механизатораша.

...Шаьрдаь, тоалаь кийсача кхай тIа гIолла тайжа дIайолх ялаташ дIадув агрегаташ. Царна хьалхе я тракториста Дасиев IийсаЙ МТЗ — 80 трактор. Цун кабина тIа ягIа мехага лесташ цIе вымпел. Социалистически яхье хьалхле ялхарах еннай цунна из. Норма 10,5 гектар йолча дийнахьа 18 гектара тIа ялат дIадув цо.

Лидергара хьонхам а эцаш овсаре къахьегаш ба цун новкъостий механизатораш Байалиев Рамзан, Абдурахманов ХIарон, Мусаев Анас.

А. ТЕМИРСУЛТАНОВ.

СУРТАШ ТIА: «Курчалойский» совхоза шоллагIча отделене механизатор комсомолец Х. Абдурахманов (аьрдехьа) цун гIонча фу чудоххаш вола А. Озниева; болх беш я цар агрегат.

З. АМЛИЕВА суртия.

Хоам бу КПСС обкома пресс-центро

Телефон 2-66-72

16 сентябрь хьалIаккхоачаш республика районашка гурахьа юя культураш дIадийнай 156,3 эзар гектара тIа, из хул планах 84,6 процент. Кхашка болх беш хиннай 210 хIамаш дIаюв агрегат, дийнахьи буси цар дIадийнай 2167 гектар.

Гурахьа юя культураш дIаера дикагIа йола ханаш чаккхъяьннай, цхьабакьда, Урус - Мартановски района боахамашка кхы а дIаеэзаш йисай 4,2 эзар гектар, Малгобекски — 3,9, Шалински — 3,4, Шелковской района — 2,4 эзар гектар.

Республике зябь аьхай 75,8 эзар гектара тIа, из хул планах 44,6 процент. Цхьан дийнахьи буси аьхай 1358 гектар. Сиядаьд зябь ахара балхаш Наурски Грозненски районашка. Цхьан дийнахьа цар аьхай йоагI - йоагIачоа лаьрхIача 588-и 318-и гектар.

Зябь ахара лертIа теркъ ц Советски, Ножай - Юртовски, Грозненски, Малгобекски районий цхьадолча боахамий кулгалхоша.

Хьажкlаш чуийцай 16,2 эзар гектара тIара, из хул хьувкъам чуэца безача майдах 47,3 процент.

Паччахьалкхенга хьажкIаш йохкара план республике кхоачашъяьй 39 процент.

Лаккхача темпашца чуэц хьажкIаш Ачхой - Мартановски, Грозненски, Урус-Мартановски районий боахамаша. Укхаза хьажкIаш леладераша чуийцай йоагI - йоагIачоа лаьрхIача 91, 79, 69 процент хьувкъам чуэца безача майдах.

Лохача темпашца чуэц хьажкIаш Веденски, Назрановски, Шелковской, Шалински районий боахамаша.

Шекара свеклаш республике чуийцай 5,4 эзар гектара тIара, из хул ерригача майдах 59 процент. Паччахьалкхенга шекара свеклаш йохкара план кхоачашъяьй 57 процент. Цхьан дийнахьи буси шекара заводе хьакхаьчад 2,3 эзар тонн мерза овлаш.

Паччахьалкхенна шекара свеклаш дIаялара хьалха — Шалински Урус - Мартановски районий боахамаш, цар дийнахьи буси кхай тIаро арaэзад йоагI-йоагIачоа лаьрхIача 1260-и 575-и тонн овлаш.

Сезон дIайолаелча дена кийчъяьча свеклаех кхаш чаккхъяьхай шекара заводо. Завода балха овсарле дийнахьи буси 10 октябре хиннача 14 процент лоххагIа я, хIаьта шекар даккхар 26 процент лоххенная. Завода кулгалхоша «теркам» тIабахийта беза производстве а петоне а шекар дукха техкхаш латтара.

Баьцадаараш республике кийчдаьд 92,3 эзар тонн, е планах 61,1 процент. Царех балача пахатара — 3,8 эзар тонн. Баьцадаараш кийчбара план кхоачашъяь бовла боахк Урус - Мартановскии Шалинскии районашка.

Уж кийчдара план республикански боаразал лохагIа кхоачашъю «Чечингплодоовощхоз» объединене боахамаша — 58,8 процент.

Сом кийчбаьб 59,1 эзар тонн — планах 70,3 процент, совхбарчул 8,8 процент лохагIа. Бахача пахатара кийчдад 22,9 эзар тонн, е планах 85 процент. Шалински района боахамаша планал совгIа дIачуденнад 1,4 эзар тонн сом. На кийчбара план кхоачашъяьй: Малгобекски района — 115 процент, Гудермесски — 99,7 процент, хIаьта Наурски — 93,2 процент. ТIехьа сом кийчбара Грозненски, Назрановски, Урус - Мартановски районаш.

Гудермесски Шелковской районий боахамаша хьакхад 5,3 эзар гектар дуга из хул ерригача майдах 97 процент, хьахьекхачох 98 процент аьрдал.

Паччахьалкхенга дуга лохкара план республике кхоачашъяьй 55 процент, из хул чуийцача берригача хьувкъамах ах. Дуга чуэцара балхаш чаккхдоалаш латте а, дуга леладеча боахамаша мелал гоьт на паччахьалкхенна дIадалара.

ДИЙНАХЬА—150 ТОНН

Укх тIехьарча хана «Малгобекский» совхозе сихденнад силос йоллара балхаш. Къаьстта мехотряд я цу гIуллакха вIашагIъехка, Яндиев Iадсалам керте а волаш. ХIанзлехьа боахаме дIаеллай 3500 тонн, план 4000 йолча. Ишта Октябра цIейна совхоза къахьегамхоша кийчду совгIат.

Силоса хьажкIаш хьоакхаш я ши комбайн. Уж лелаеш ба трактористаш Халухаев Мовлен Келигов Махьмади. Машинаш еха хьовзам ца хулаш дика дIабода цар болх.

Хьекха хьажкIаш ма латтача хьатIаяххьаш я лаьрххIа цу балха кийчъяь ялх автомашина-самосвал. Дийнахьа 12 — 15 рейс ю царех хIаране. Яхье хьалха латташ, овсаре къахьегаш ба шофераш Энгиноев Расамбек, Хамхоев Хьусен, ХIарони Руслани ЯндиевгIар.

ВовшагIволча ма Iуна Алероев Висита ма латтача отарашка силос дIаелла боахаш ба механизатораш тIавал. С-100 тракторана кIоага чура аьта хьажкIаш Iотоlаеш ва Энгиноев Iаьла, доакъар дIанийсдеш цунна новкъостал деш ва Мусаев Рамзан. КIоага тIа гув боаккхаш хьаIайнад доакъар.

— Шина дийнахьа хьалбиза дьжинад тхо ер кIорг, — йоах хьатIадена доакъар доархIаш волча Бамбатов Даххас. — ЦIена силос лаьрхIача 300 тонн йода цу кIоага чу. Укхаза Iа доаккхача шена шортта кхоачам бергболаш я из. Кхы шинахьа ма латтача отарашка силос йолла езаш да тхо. Цхьан кIирагIа из болх чаккхбакха лаьрхIад. ТIаккха массачахьа хьайбашта Iа доаккхаргболча мошца доакъар Iалашдаь доал тхо.

— Укх шера силос дIайоллара план тIехкхоачашъетаро луш хьажкIаш я совхозе, — дуц совхоза керттерча агронома Фаргиев Iумарбика. — Царех цхьаьраш йлатийна чуэца а лаьрхIад оаха. Цхьацадолча бахьанех кIезиг-дукха гIехьадаьннадале а хьалхарча шерашкарчул дикагIа вIаштIехьдаьккхад боахаме хьайбашта гIоттха а моша а доакъараш Iалашделга.

А. ХАРСИЕВ.

СОВЕТСКО-СИРИЙСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

18 октябре Кремле КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненко переговораш хилар арабски социалистически возрождене Парте Генеральни секретараца, Сирийски Арабски Республика Президентаца Хафез Асадаца. Цига дакъа лаьцар советски оагIонгахьара — КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела Н. А. Тихонова, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, СССР кхычa мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, КПСС ЦК секретара Б. Н. Пономарева, СССР оборона министра хьалхарча заместитела, Гераздаппарча Нийзий Генеральни штаба начальника С. Ф. Ахромеева; сирийски оагIонгахьара — САР вице - президента А. Халдама, САР Министрий Совета председатела заместитела, оборона министра М. Тласа, ПАСВ Регионални кулгала члена А. Дияба, прогрессивни Къаман фронта централни кулгала члена Д. Наамес, паччахьалкхен планироване министра К. Шерафа, экономикаи арахьарча торговлеи министра С. Ясина, кхычa мехкашцарча гIулакхий министра Ф. Аш-Шарааса.

ВIаши дагардараш кхетадеча, доттагIала, дег тIарча переговораш еча хана хьалашка чакхъяьнна К. У. Черненкоси Х. Асадеи раьза хинна белгалдаьккхар. Советски Союзаи Сиреи, КПСС-аи а ПАСВ-аи а юкъера дукха оагIош йола отношенеш доттагIален цхьана гIулакхаш леладареи хьакъехьарча Договора ларда тIа толаме дегIаухаш хилар, лаккхача боарамга кхачаи дIахо чIовгIлушъ хилар.

Советско - сирийски отношенеш цу тайпара дегIадахар шинна а мехка халкъий хьашташта, ГаргарчаМалхбоалерча а дерригача дунен тIарча а прогрессен машарен гIулакха ма хеттара да. Къаьстта масал а хинна латт уж паччахьалкхенашта юкъе цхьатарварча бокъоне гIа, берхате цхьана гIулакхаш леладара, империализмах но оттабаьрийи агрессиани тийшача балхашта дуьхьаларча, халкъий паргIатони кортамукъален чIоагIъяр духьа лоаттабеча къовсаме солидарность хилара.

Хьанхайкадир шакхе а оагIув СССР-ои Сиреи дерригача дoйкъошка цхьана леладу гIулакхаш, шинна а мехка йIаьхкача хахарча хьашташи хьежжа, дIахо чIоагIдеи кIоаргдеи гIерташ хилар.

К. У. Черненкос хьахкайкадир, Х. Асад керте волча сирийски кулгало Сиря кхычарех тийша хIама доацаш дегIаахара тIехьа, империализмои сионизмои деладеча антиарабски тийшача балхашта дуьхьала чакхбоаха никъ Советски Союзо билла хьаллоацаш хилар. Советски Союзо дIахо а массе оагIорахьара новкъостал дергда Сирена, кхычa Iарбий халкъашта Гаргарча Малхбоалене кийсхо йоаеи чIоагIен машар оттабар духьа цар лоаттабеча къовсаме.

Х. Асада Советски Союзе баркал аьлар агресси тIагIерташ империализмо низ бечеи хьалашка Сири экономически дегIайоалларам цун оборонни низ чIоагIбарам цо эффективни новкъостал деш хиларах, шоай законни бокъонаш бахьан долаш Iарбий халкъаша лоаттабеча къовсаме царна хадданза новкъостал дарехи уж хьаллацарехи.

Беседа еча хана ма дарра дийцар Америка ВIашагIкхийттача Штаташа хьалалоацаш тIо деши йолча Израиле деладе агрессийни политика бахьан долаш хIанз а чIоагIа ураехке хьал латтача Гаргарча Малхбоалера гIулакхаш.

К. У. Черненкоси Х. Асадеи чIоагIа харцахьа лаьрхIар США-еи Израилеи шоашта юкъе йолча «стратегически альянса» доазонел чуьхьа чакхдоаха, цу районе Iарбий къамаш патриотически низаш тоIадара. кхохнам чIоагIбара гIадерзадаь гIуланхаш. Белгалдаьккхар, Iарбий мехкийи Палестина Iарбий халкъа дIаха йиш йоацача бокъонийи, цу даькъе кхычарех тийша хIама доацаш йоаш шийи паччахьалкхе хьаяра йолча цун бокъон а олангарча хьаштaшта духьала йола социратни ваIадаш вIалла хам ца а беш Iарбашта начйохка гIертарца Гаргарча Малхбоалене бокъонца бола машар оттабарга бола никъ чакх ца боалийтар духьаьал США-и Израили хилар.

Х. Асада лакха мах бир Гаргарча Малхбоалеи дош къоастадара Советски Союзо еннача, цу районе машар оттабара реалистически конструктивни программа чулоацача предложеней.

Белгалдаьккхар Гаргарча Малхбоалеи дош массе оагIув чулоацаш кийсхонда къоастадар духьа лоаттабеча къовсаме палестински проблема къоастаелга эгаре чIоагIагIча лоархIаш хилар.

Переговорашца дакъа лаьцараша хьанкхайкадир Ливанера израильски гIу цIенбаьи тешшамеи арабакихара, цу мехкара хьал меттадоладари къаман барт вIаштIехьбаьккхараи хьега хьа шоаш хьаллоацаш хилар.

Дунен халкъашта юкъера хьал дуацача хана белгалдаьккхар США администраце дунен халкъашта юкъерча арене чакхбоаха никъ халкъий хьаштаций массе оагIорахьара моастагIах долаш хилар, адамле ядерни тIема цIера юкъехоса гIерташ хилар. Цунца дуьзденна белгалдаьккхар машар безаш йолча ерригача паччахьалкхений низаш сихдаь хьадеш хетта гердаш соцадара, ядерни тIем ца хилийтара, массене а юкъара машар чIоагIбара гIулакхха дIахо алсамдаханза дарг ца хилар.

К. У. Черненкос Х. Асадеи хьанхайкадир шин мехка кулгалхой советско - сирийски отношенеш дIахо толаме дегIаккхувлара сайна, ишта Гаргарча Малхбоалерча гIулакхашцеи дунен халкъашта юкъерча кхыча проблемашцеи чакхдоахача гIулакхашта координаци ера а пайдане лоархIамеи дола шоаш дог тийша хилар.

Переговораш еча бар: советски оагIонгахьара — КПСС ЦК Генеральни секретара помощник А. М. Александров, КПСС ЦК дунен халкъашта юкъерча информаце Отдела заведующи Л. М. Замятин, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхара заместитель Г. М. Корниенко, КПСС ЦК дунен халкъашта юкъерча Отдела заведующе заместитель К. Н. Брутенц, САР-ера СССР посол Ф. Н. Федотов, СССР МИД-a Гаргарча Малхбоалеи мехкий Отдела заведующи В. П. Поляков; сирийски оагIонгахьара — СССР-ера САР-а посол М. А. Халяби, САР-а МИД Малхбоалеи Европа Отдела заведующи Д. Нафа.

* * *

Переговораш чакхъьнначул тIехьагIа Кремле царна даьккха лоацаш хиннарашта шу оттадир. Цига доттагIал тIехьа вад тенхьабир К. У. Черненкоси Х. Асадеи.

(ТАСС).

ЖУРНАЛИСТАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Самардийнахьа кепайоазон цIагIа хилар аргIанара пресс - конференци. Цига гулбеннабар республикански, городской, районни газетий а, хIаьта ишта республика телевиденеи радиовещанеи Паччахьалкхен комитета а белхлой.

Пресс - конференци доаллна къамаьл а даь, хьайийлар КПСС обкома секретара З. А. Яндиевас. Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителa С. Н. Кожуховске. Цо дийцар хьайбаш дика Iангара дахара республике кийчо мишта ю, парте хьалхашка оттадаьча декхарашка хьежжа хьайбай продуктивность лаккхъяра мелагIа гIулакхаш чакхдоах.

Гулбеннараша дукха хаттараш тийлар, лоамани бурунийи дьгIенех пайда эцара, хьайбай фермашка механизаци ера, республика боахамашка къахьегамхошта юкъе политико - кхетама болх бера хьакъехьа. Журналистий хаттарашта жоп луш къамаьлаш дир КПСС обкома отделий заведующеша А. Н. Таштова, С. М. Бекова, НГIАССР юрта боахама министра М. А. Арбиева, «Чечингушвино» объединене начальника А. М. Конева, кхыча юртбоахама ведомствай кулгалхоша.

ЭНЕРГЕТИКИЙ ДОШ

Къахьегама вахте а этта, Сийлахь - боккхача Октябра 67 шу дузача цIейна сийлеца накъабахара доккхий декхараш тIаийцад вIашагIтехача Грозненски ТЭЦ-а цхьоалагIчеи кхоалагIчеи электростанцей энергетикаша. Уж толаме кхоачашдара шерра социалистически ахь йоархаь бола уж дика лоархIабу шоай дешхарех. Ер шу доладеча дена хIанзлехьа паччахьалкхен планал совгIа цар яьккхай пхиъ миллион - 600 эзари киловатт - сахьат электроэнерги, заданел совгIа дIаяхийтай 34 эзар гигакалори йоахала энерги. Доагора - энергетически ресурсаш кхоера тIехьара къовсам чIоагIберах укх шера кходаьд цхьа эзар тонн гаргга условни доагор.

Къаьстта дика къа а хьегаш, социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба турбинашъяьйя машинисташ Калюгина Людмила, Щербинина Валентина, слесараш Хабибулин Идрис, Глушко Филипп, прибористаш Асуханов Iабдас, Иванов Лев, кхыбараш. Цхьа моттиг йийсъялийташ цар шоай бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта.

Х. СУРУДЖАНЦ.

РЕСПУБЛИКА ИНДУСТРЕ ГIА БОАХ

1984 шера ийс бетта Нохч-ГIалгIайн АССР промышленноста начхахьалкхен план кхочашъяре итогаш

КПСС XXVI съездо цул тIехьа хиллачу КПСС ЦК Пленумийн решенеш вахаре чекх а йоахаш, цхьайттлагIа пятилетка дикъагIча шера план хала хьалха кхочашъяра шерра социалистически яхь йоархаьъча Нохч-ГIалгIайчен индустре болхлоша томаме кхочашъяьй продукци маьхала яккхарен дукхагIйола изделеш арахецарее 1984 шера ийс бетта план.

1984 шера ийс бетта продукци маьхала яккхара план 102,2 процент кхочашъяьй, цу дакъе Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносто 103,7 процент.

Промышленноста дешаьъ продукци хьалр 1983 шера ийс беттаца нийсдича укх боараме тIаккхийтаж:

электроэнергетика	—2,3 процент
химически промышленность	—8,3 процент.
машинашъяри металлообработкем	—8,4 процент.
Хьунен хьу чакхйоахен промышленность	—2,6 процент.
ГIишлон материалий промышленность	—6,5 процент.
Яйга промышленность	—2,0 процент.
Кхачан промышленность	—5,7 процент.

Объединенешка, предприятешка продукци маьхала яккхара план кхочашъяьри хьалш йола продукци дегIахари хьалхьокх дIахорча дешнаш;

	1984 шера ийс бетта план кхочашъяра процент	1984 шера 9 бутт 1983 шера ийс беттаца нийсбича процентаца
«Грознефтеоргсинтез» производствени объединени	100,7	98
Ленина орден лелаеча «Грознефть» производствени объединени	103	90
Грозненски ремонтно-механически завод	101	98
Карабулакски химически реагентий завод	100,6	102
«СевКавнефтегазпереработка» яха производствени объединени	108	94
Грозненски «Нефтехимавтоматика» завод	100,5	100,9
«Красный молот» завод	99,3	99,6
«Оргтехника» яхача производствени объединени «Электроприбор» завод	103	106
«Промавтоматика» IилманпроизводственнИ объединене опытни завод	109	112
«Нилмаш» завод	100,6	104
Г. Ахриева ц1. «Электроинструмент» завод	104	134
«Трансмаш» завод	99,2	99,4
Электромеханически завод	100,6	100,7
Гудермесски «Медынструмент» завод	101	104
Биохимически завод	108	100
«Грозэнерго» районни энергетически управлени	101	103
«Терек» яха Нохч-ГIалгIайн производственни мебельно-хьун хIуман Iо объединени	99,8	109
«Союзавтоматстрой» ВНПО опытно-экспериментальни завод	102	107
Цементни завод	104	115
ГIишлон управлене Грозненски ашпаабетонни конструкцей завод	100,9	103
«Чечингсальстрой» треста ашпаабетонни конструкцей завод	108	119
«Аргунводпром» объединени		
«Чечингушводстрой» гIишлон управлени	108	104
Аргунски ашпаабетонни изделий завод	108	103
Хьун болхан министерство	102	108
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод	104	104
Назрановски трикотажни фабрика	100,0	96
Швейни производственни объединени	99,4	100,6
Грозненски мога гIирс бу фабрика	103	104
Грозненски кондитерски фабрика	104	117
«Чечингушконсервпром» производственни объединени	107	123
Шурий промышленноста производственни объединени	102	108
Дулха комбинат	119	107
«Чечингушвино» производственни объединени	104	102
Ялата продуктий Нохч-ГIалгIайн производственни объединени	107	109
Грозненски экспериментально-механически завод	108	114
«Чечингушстройматериалы» производственни объединени	100,7	108
Нохч-ГIалгIайн АССР кхачан промышленноста министерство	108	112
Мотттигерча промышленноста министерство	109	107

Производственни объединенешка, промышленни предприятешка балхаш дакъ юкъарча производстве эффективность лаккхъяран берригача балха динал айяран тIадерзадаь.

Продукци кертера тайпаш хьадар хьалхьокх дIахорча дешнаш:

	1984 шера ийс бетта продукци	1984 шера ийс бутт 1983 шера ийс беттаца нийсбича процентаца
Электроэнерги — млн. киловатт-сахьат	1962	102
Газ — млн. кубически метр	1541	90
Насосаш	[illegible]	10[illegible]
Скважинаш керачайоьрзу йола цементировочни агрегаташ	[illegible]	101
Хиаш тIоьхьа лелайтта агрегаташ	117	121
Тракторни прицепаш — эзар	10,6	100,1
Трансформаторни подстанцеш	1136	98
Электрофотографически аппараташ	1801	101
Мачхаш — эзар	458	95
Механизированни гIишлон-монтажни инструмент — эзар	90	46
Етта кирпичаш (колхозаша яр йоацаш) — млн.	125,1	99,3
КIир — эзар тонн	30,0	109
Гипс (алебастр) — эзар тонн	9,4	101
ШIаьнатIехта ашпаабетонни конструкцеш сиккалаш — эзар куб. метр	162	101
Цемент — эзар тонн	422	115
Хьаадина хьу (колхозаша кхийтъяр йоацаш) — эзар кубически метр	64,4	100,3
Цу дакъе херх хьекха хьу — эзар куб. метр	42,4	96
Арданх (колхозаша лаьцар йоацаш) — эзар куб. метр	29,1	111
Фаттан хьекха фанера — млн. квадратни метр	4,3	81
Хьуна гахий плиташ — эзар куб. метр	33,0	[illegible]
ТIехьлахьа дукхаду плата берзьаш — эзар	861	101
Чухьлахьа дукхаду плата берзьаш — млн.	4,8	101
Швейни изделеш — млн. сом	47,3	106
Телата мога гIирс — эзар пар	1649	105
Паччахьалкхен ресурсаш байлахо дакъахо, поклалтта — тонн	881	99,0
Паччахьалкхен ресурсаш байлахо дакъахо гемарий дахьта — эзар тонн	6,1	86
Моршача шурий продукци — эзар тонн	53,2	108
Паччахьалкхен ресурсаш даьд яхчаш, же араш, хьалха араш а тIехьа дIаланхIаьча — эзар тонн	1,8	111
Кондитерски изделеш — эзар тонн	4,8	99,8
Маькиз маькиза-будорчи изделеш — эзар тонн	57,4	108
Макаронни изделеш — эзар тонн	8,9	115
Консерваш (колхозаша лаьраш йоацаш) — млн. условни банки	120,2	101
Чай — эзар дал	969	104
Аьшка неггеш — эзар	18,6	96
Аьшка изделеш — тонн	82	99
Шерикови авторучкаш — млн.	6,9	110
Батоки хIама товараш — млн. сом	9,1	107
Мебель — млн. сом	24,5	104
Радиоприемникаш — эзар	410,6	109

Продукци маьхала яккхара юкъара план кхочашъяьлла а насосаш, скважинаш кераоьзаьра йола цементировочни агрегаташ, хиъа тIоавиш лелхийтара йола агрегаташ, мехкадьтта аппаратура, тракторни прицепаш, херх хьокха хьу, арданх, херх хьекха шпон, кIир, етта кирпичаш, тIехьлахьен чухьлахьен дукхаду пааьта берзьаш, кондитерски изделеш арахецара йола 1984 шера ийс бетта план кхочашъяьлац.

Халкъа эша товараш арахецара йола 1984 шера ийс бетта план 102 процент кхочашъяьй. 1983 шера цу юкъа арахийцарел 4 процент дукхагIа арахийцад уж товараш.

Культурно-бытови гIуллакхашта кол-кертен эша товараш арахецара план, ровнигни маьхашка диллача, 101 процент кхочашъяьй, соахка ийс бетта арахийцарел 18 процент дукхагIа арахийцад уж товараш.

Керда техникен прогрессивни технологи балха юкъейоалаярах, производство а къахьегам а эргабаьккха тоаберах, къахьегама дисциплина чIоагIъярех, хIара балха участкера бехктокхам айбарах республика промышленносто къахьегама овсарле лаккхъяра укх шера ийс бетта план 101,5 процент кхочашъяьй.

Отталъча нормал сонгIа къахьегама овсарле пхьа процент лаккхъяра, арахецача продукцега дIабола мах 0.5 процент лохбара тIейийша встречни план томаме кхочашъеш я республикера дукха промышленни коллективаш.

Цхьабакъда, 1983 шера ийс бетта хинначул къахьегама овсарле лохъяьй Грозненски ремонтно-механически, «Трансмаш» заводашка. Назрановски трикотажни фабрике, Грозненскийи Октябрьски консервни заводашка.

Цхьайолча предприятешка хIана а тIехьа во я арахецаш йола продукци. Царех я Грозненски мога гIирс бечен Назрановски трикотажни фабрикаш, Производственни текстильно-галантерейни объединени, художественни промыслий объединени.

Производственни объединенешка, промышленни предприятешка балхаш даьд кхон а беш бийяна. материалаш, доагор, энерги дIахийтара тIадерзадаь.

Республикерча заводашкен фабрикашкен кара а ерзаь арахеца йолаьй кердача тайпаех йола продукци. «Красный молот» заводе кара а ерзаь арахеца йолаьй форда чу скважинашта бурув тохача хана марккал ара да тувсийтара духьалара манифольдаш. «Оргтехника» яхача Производственни объединене «Электроприбор» заводе СССР духхьашха арахеца йолаьй электрофотографически аппаратий цилиндраш.

Цхьабакъда, керда техникен прогрессивни технологи производства юкъейоалаяра отталь хинна планаш кхочашъяьлац Нохч-ГIалгIайн АССР кхачан промышленноста предприятеша, шурий промышленноста объединене предприятеша.

Нохч-ГIалгIайчен индустре болхлоша, шоашта марагIдаьнна толамаш чIоагI а деш, шоай къахьегама низаш тIадерзадаьд 1984 шерен бIаргчача цхьайттлагIа пятилетния планаш хала хьалха кхочашъяра.

Нохч-ГIалгIайн АССР Статистически управлени.

Уллув—воккхагIвола новкъост

Хьаьналча къахьегамца предприяте цiй лакха лоаттадеш бола нах кIезига бац Гудермесски локомотивни депо болх беш. ЦхьайттлагIча пятилетка дикъагIча шера планаш тIанийца социалистически доахкарши хIеналл кхоачашидь ба депо дукха болхлой.

Царех ваI ва инструментальни цехера кузнец Титиев Исмаьил. Ер тхьоалагIа шу да цо депо къахьега. Лакха говзал йола специалист хиларах тарра воаз ва цунца болх бечарна.

Шийна йаьхий къахьегама опыт Исмаьила кадашдоиа дIашу депо керда балха баьхкачарна. Царех дукхагIбараш хIана балха хьокхамаш лакха долаш дика производственникаш а болаш къахьегаш ба. Тахан цар дег тIара баркал йоах шоай хьехамчунна.

Титиева къахьегам белгалбаьккхаб «Къахьегама ветеран» яхача медалаца, дукхахача сийлен грамотаца, яхьолча совгIатаца. Из ва массехк пятилетка гвардеец.

СУРТА ТIА: И. Титиев.

В. ЭСАУЛОВА сурт.

ВАХАРА ХЬИСАП—СОВЕТСКИ

БОБРОВСКЕГIАР ДИНАСТИ

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе къахьегаш я дезалий дукха династеш. Малая ЧеботаевгIар, НичевгIар, ИчкевгIар, БобровскегIар ца боахаш. Алхха цхьан дезаларча массехк сага цу боахаме болх беш хилар дац уж династеш йоахара бехьам, царна юкъерча кIара саго доахача къахьегама доникийча толамаша дIайовзийтаб уж.

Царех цхьаннех, БобровскегIар династех дувца безам ба са. Колхозе дар саине истори долаш я ала могарга из. ХIана аьлча, из боахам дегIайха, хогаш тIа отта боалуча хана дена цун кхашка къахьегаш хьабаьккхаб БобровскегIар дай. Цар гIулакх дIахоьхош ба тахан кьонабераш.

Дукхача хана дена колхоза кхашка беркате хьувкъам хьакхабеш хьоенна цу дезала кертерча хана воккхагIа вола Алексей Максимович. ХIана пенса вахе сапоIаш ва из. Шо болх беча хана лаьтта дезаш, цунна Iунаш да, доал до Iомабаь цо шиъ воI Петр.

— Лаьтта дезаш, цун гIуланз лоаттадеш хилерга хьежна мере хьувкъам нургбац цо, — аьлаш хиннад Алексей Максимовича шиъ воIага.

Цо вьхаача тайпаре лаьтта доаргIдаш, цунара уйла бона йолаш хьахиьйина Петр Алексеевич. Бешта, даим цIагIа аьгIа сатуеш вац Алексей Максимовича пенса вала а. Хьувкъам чуэцана хана гIо эшаш моттиг хилча боахама воагIа къахьегама ветеран.

Дика тIехьле йитай цо шиъ дега оала бувзабена йоача колхозе. Из тIехьле а шиъ боле беш вола воIи шн вийий воIи.

Дукха ха я Петр Алексеевич «Путь к коммунизму» яхача колхозе вена. ЗIамсаг вар эла йиш яцар цох, из-м боккъонца кхуешвоагIа кIахки мера вацар цу хана. Юхьанца тайп-тайпара белхаш доре, цул тIехьагIа вошха хилча тракторист хилар цох.

— Эггара хьалха сейна трактор енна ди цIакхта дицлургдоацаш дег чу дилад сона. Сайх тешам а бенна, ийсе доал дергдолаш из хьалар дар эггара чIоагIагIа гIадеугаш, — йоах Петр Алексеевича.

Дукха болх бе безензар цу тIа кхуешвоагIача зIамсага. Из Советски Эскаре гIулакх де вода. Боахама цхьаца хаберашь лелар цу хана Петр вокарера цIавоагIа а, цо бола бьна боахама кхоавоагIарг вац хлаш. Воххар кхача тайпара дущар. Бакъда, зIамсагга дег чу шин тайпара уйла яцар. Цо лерхIар эскаре гIулакх даьналча сихагIа цIенгахьа васта а цхьа ди ца доадаш колхозе балха арвала а.

Из нийтта хила а хилар. Хьалхарча мугIарашка хилар — цу тайпара ар цун захара дена. Из ца вуеш дисанзар боахама кулгалхоша. Кастта тракторни бригада бригадир ву цох. ХIьата 1968 шера коммунистически парте членалла дIаяца могаву Петр Алексеевич. Цун маькха тIа лелаш а Ленински юбилейни, «Къахьегама ветеран» яха медалеш.

Кхарча хана из ва боахама керттера инженер, гIаьта из болх ба бу ийс шу даьннад.

— Кхача боахама сейна гIеала а беш бурургбоацаш сенна хет сона, — йоаш цо.

Ишта хеташ ба Петр Алексеевича къонгаш — комбайнераш Виктори Владимири. Шоай аьхайтта шу даьнча денз дьале лелла а айтта къахьегаш ба уж а. Цар цIерашь даим а яхь хьалхе лелевраьта юкъе а, уж даим а дIаязъь а Сийлен уга тIа. Укх шера хьувкъам чуэцаш а, массе гойтам чакхбьлар легий нах.

Цар вахара а хиннад дицлургдоацаш дика зIамаш, Масала, Владимирга, цо хьувкъам чуэцаш доккхий толамаш дахарах из даьхъала вувцаш кьакет дейтад советски космонавташа. Кхачен программа кхочашъ а еш хьалхагIа цул аьтту балар лов царна. КIаа кулг яздар ва Советски Союза шоаза Турлов, летчик-космонавт Ю. Романенко.

ХIьата Викторe бокъо енна КПСС Нохч-ГIалгIайн обкома ЦIеча байракха юкка памятни сурт декъа.

Цхьацха цхьа совгIат а дар дукха за йоацаш колхоза администраце, профсоюзни организаце БобровскегIар дезала династена. Царна елар город Алма-Ата ихт ди дакха баха шн путевка.

ХIана хьатIадоагIача шера кургболча хьувкъама . кертIа лара йолла дагакье къахьегаш ба БобровскегIар дай шн воIи.

С. ОСМАНОВ.

Ц х ь а барт хилча...

КIеанга бац Нохч-ГIалгIайн гIишлон управленена чуйоагIача ашпаабетонни конструкцей заводе, хьнар ца кхоадеш уллуварча новкъосташта къахьегамца масал тераш бола болхлой. Царех ва арматурщиний бригада кулгалхо Бугаев Игорь. Заводе эггара хьалхарчарна «цхьайттлагIча пятилетка ударник» яха сийлен Знак енна цунна.

ХIанзчул тхьаьн пхиъ шу хьалха укх заводе дIаболадир къахьегама вина Игорь Леонидовича. Цул тIехьагIа нийс шу даьча арматурщиний бригадана керте оттаву из. Цехе меттел ерригача заводе а тIехьахсачарех яр бригада цу хана. Дисциплина во яр бригаде, вIаши гIо дар санна дола гIуллакх вIалла лелдеш а дацар. ХIаьта хоаш из дий толамаш дукхагIча даьхье коллектива барт цаI хилара заттилга. Ше-шийна яхаш болх беш вар хIаравар. Бригада хьокхамаш во хилара дукха сагота волаш саг вонцхоа тара дар, дIатарбеннабар цу кхоачамбоацарна коллективера нах а цеха кулгалхой а. ХIаьта уж хьокхамаш ахы эргадерг из дийна аьнна лаьрхIа оттавьвацар бригадана керте Бугаев а.

Игорь Леонидовича дика кхетадора бригада барт чIоагIбе безилга, [illegible] кхотае езилга. ХIара дийнахьа цу хьакъехьа нахаца къамаьл деш, шийтара балха тIа масал телаш бригада гIуллакх тоаде гIертар Бугаев. Бригадира из никъ хьаллоаш бола нагирхой дукха бар, бакъда, шоай гIуллакх мара сагота боалараш кхийслора. Атта дацар цу нахаца кхетама болх бе. Бакъда, ше лаьрхIачух тIера варгволаш бригадир я вацар.

Дукха бетташ дIадахар из коллектив заводе дикагIа йолча бригадашта юкъехьале. ХIанз-м хIаравар тешаш шийн низах. Дукха ха лаьтхо фу даь да. дика толамаш оаха хIана дахац, аьнна хетташ бар бригадера нах.

Ишта хIара ди тIехьагIа низ болаш йоагIар бригада. НагахьсанНа хьалхагIа дукха хьал арматурии балхаш массе кхоачеш цу хинабеш. хIана хIаране шишша кхоахха смени профессеш яр. Из гIулакх а Бугаева дIадоладаь аргIара дика хIама дар. Электросварочни, бетонни балхаш до а вIаштIехьдоала бригадерча нахьа. Цудухьа пунах комплексни бригада яр.

Дукха ха я Бугаева бригадо социалистически яхье лехха толамаш доаха. Укх шера дIабахача ийс бетта план совгIа цо арахийцай 17 эзар сома маьха ашпаабетонни изделеш.

Ишта нахьа барт толахош, кердо толамаш даха коллектив сардагIа йоаха хьавоагIа Бугаев.

У. ШОВХАЛОВ.

ГIулакх кхетадеш ба технологаш

Производственни план дикка тIеххкоачашъеш чакхбаьнкхар дIабеха ийс бутт А. Шерипова цIерагIча Грозненска мехкадьтта чакхдоахача завода номер 18 йолча установка коллективо. Продукци арахецара план 102,7 процент кхоачашйир.

Из установка эггара доархIамегIчарех я ерригача заводе а. ХIана аьлча производстве тIеххьара звено я из. Цудухьа чIоагIа бехктокхаме деххар за установка технологашта хьалхашка латтар. Из дика кхета а деш, шоай беррига теркам продукци дукхагIен , дикагIен арахецара тIаберзабаьб цар.

Установка начальника Аушев Вахьаудина хетачох коллективо толамаш [illegible] вIаштIехьдалар дувзаденна да къахьегамен производственни дисциплина дика хиларца. хIаранена хьалхашка латтача деххарий доархIам кхетабеш хиларца. Цудухьа дIабахача ийс бетта аьттув баьнинаб планал совгIа массехк эзар сома маьхка бензин арахеца.

Оборудована из йоахаш болх бар дукхагIча аьгъе тийша за цунна кертТIа доал дарах. Из дика кхетадеш болх бу бокхагIа болча операторашь Четвертакова Аллас, Ахунова Любас, слесара, къахьегама ветерана Далаев Iусмана.

Къахьегама овсарле лаккхъяра тIехьа а къовсам лоаттабу установка технологаша. НагахьсанНа соахка укх хана из 0,8 процент мара хиннаеце хIанз 1,6 процентага кхаьчай. Продукцега дIадолар лохдаьь 0,6 процент.

— Нахьа толамаш дукхагIча даьнъе тийша да къахьегама хьалаш керттIа вIаштIехьдахарех. нахьа йоакко ярех, кхьметтел лоадаме доацаш санна хетача хIамана теркам тIабехийтарех, яхаш дувц Аушев Вахьаудина.

Установка технологаша чIоагIа теркам тIабохийт саннитареи хьалаш дикагIа хилийтара а. Цунца дувзаденна укх тIеххьерча хана дукха гаьнаш, кIотарш, аьзаш дIадегIаа цар шоаш балхара мукъаболча денош. ХIанз бIарчча бахцара массиь я установкени гонахье.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIом тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара йолча къахьегама вахта оттача технологаша лаьрхIад шу чакхдалале массехк эзар сома маьхка цIена бенанн планал совгIа арахеца. Из де цар вIаштIехьдаргдолгах шеко яц.

З. АЮБОВ.

Ветерана дагадоагIараш

Дицлургдоаца денош

Наьсар-Керте хинна тIом

Пхи бутт мара баьнна бацар бирса доагIача Iаьржача хиво йоккха агагIе дIадолаш санна, ерригга Къулбаселда Кавказ дIа а лоацаш тIаденачa тIема гIирсах, герзах дийка нийчденна хинначa Деникина эскаро къиза баьча тIемаца Долакха-Юрта ТIой-Юрти дIаьнкха а, цу тIем тIа цо бераш, истий, боккхий нах къоастам ца беш, къиза баьбь а, шоай саккарий къайал гойташ шоаш дIаьнкхача Долакха-Юрта цIеношка чубиса хиннача шоаш бовьча Акиев Мурадхьажийи, Гамурзиев Батьшиен, кхыбарийн деккьий цар доагадь а, уж шаккхе а юрт цар чилхьеш йоатавь а.

Цу юрташкара болабелар моастагIчо вай мехка тIабена тIом. Уж юрташ дIайоахача хана селлара боккхача тIема низаца тIавенача къизача моастагIчоа духьалъэттар гIалгIай къахьегамхой. Цу тIем тIа денале даьва лоацаш бар дегIамех тоабенна къонахий меттеx, мекха метте ховха петар хьаьрца боли кхувшбоагIа нагий нах а можамаш кIайенна бола къонахой а. Мурзабекова Iайшпи берайтта шу мара даланза йола, цу тIем тIа вийнача пхе веший йиша Долгиева Кхоазий санна бола кхалнахи. Вай мехка дIахо хургдолча граждански тIемашка бокха хьокхам бар Iайшев Кхоазен беннар патронашцен, кхачанцен, молача хицен тIемахоашта новкъостал дараи доарахой човнаш ехнаш уж лечар бахаран. Валарах кхерашн шоай са кхоадеши цхьаккха а вацар.

Шоай патронаш кхоачаллалца моастагIчоа дов дора цар, уж кхоачаелча шалташ беттара а яхе, дегIалъухаш, латаш бовра. Массанена а далгалаттар цаI дар: шоашта кортамукъале яхьаш лена советски Iаьдал моасттагIчоа лораделга. Цу тIем тIа турпале латташ шоай синош дIаделлар дукха бIаьш болча гIалгIаша а царна сарцагIа баьхкача кхача къамех болча нах а, дукхагIбараш царна эрсий а болаш. Печчалье Iаьяло лоаман нахан казакаштел юкъе массаза а моастагIал лоаттадора. ХIаьта хIанз станицашкара къахьегамa вазанаш а Буро тIа цIега командирий курсашка дешаш баьгIа эрсий а гIалгIайша пхьана окопашка цхьа вежарий санна, белажах белажа а теха, гIалгIай юрташ лораеш классови моастагIчоа духьала тIом беш бар. Хьалха дIаяхача хана цIаккха хиланза доле цхьаькха хIама а хилар цига. Цу тIем тIа байна эрсий гIалгIашца цхьана кашамашка дIабехнар. Вежарий санна. Даьке дисача къаьнача Iадатеи дицаш дувзаденнача гIулакхеля дехагIа хийттар вайнаха шоай юрт моастагIчох лораеш цар Iодахийта цIийи дIаденна синоша. Цу тIема къизал бIаргайнначоан цун доакъашхоша юкцаш хезачоа цIаккха а бицлургбоаца тIом бар из. Цу тIемо дегаштен синоштен чоанаш йийрза а лохадаь боахамаш кхаметтаоттадаь а баьннабалар вайнах цу 1919 шера июль бетта 7 дийнаь мел дIакхи а из моастагIа тIемаца Наьсар-Керте тIавенача хана.

Хоза доагIаш да дар из. Везаме Iуйре. ВIоалуш богIа сийрда малх. Хи тIа ух кхалнах. Ара улицашка ловза бераш. Коашка кулгаш летташ велаш боккхий нах. Вахарeв цIенна беча белхеи уйлаш дукхагIа яр. Дукха ха йоацаш хьалхагIа мехка хиннача тIемий а къахегамхой моастагIчо йовгаьльча юртий а сурт хьалхашка-м латтар, цу гIемашка байнача гаргара а хийра а, боккха а ца бовзаш а хиннача наькагIайгIа кер чу яр. ХIаьта а сатийнача вахарга, кортамукъалента, кердача боахлой Iаьлалга халкъа нийсхой Iаьлалга сатувсар наха.

...Тха кол багIача боккха кхора хена кIах вIашагIкхийтта Iохайша дагIар тхо — кхувшдоагIа нагий нах. Цу хана нах вIашагI мел кхийттача къонахашца боккхийча наха, кхалнаха, бераш а тIехьа дувцаш хулар Долакха-Юрт моастагIчо дIаюккхаш баьча тIем тIа шоашоай хиннарча наха гойта майрал, денал, баларах цакхкаш уж моастагIчох латар. Вувцар окопашка багIача тIемахошта потронаш, кхача, хий тIаккхухьаш. догIа санна деттача пхорчех ца къехкаш цу тIем тIа хьийза кхалнах, кхувшбоагIа мехкарий, бераш. Цу хьакъехьа къамаьлаш деш тхо а дагIар. Цу хана цIаьха йоккхийча топий таташ хезар тхона Наьсар - Кертен оагIонтахьара.

Массаза а вIашн бIарахьежар. Ура а лийлха, цо-шоай цIеношка чубайдар герзаш хьалла, цу тIем тIа баха. ЦIагIа дIачухьейнала топи, гIапи, иттаза ювла гепчен хьо а ийна, со а хьалхьаранйккхар. Цу хана гераш кхувшбоагIараша меттеx. берашa а леладора, топ нийса а кхоссар. ТIехьагIа тIема партизан хиннача Сапралиев Килара яздергда: «ХIанз а тIехьа дагара валаш сона белашах яла топаш лаьттах Iо а тенхаш хинна тхоашта тIехьаьена инъ кIаьнк. Дика тохар цар топ. Вихьэ а вийра уж».

Ведда Наьсар-Керте хьалводаш тхоай цIенна ах километр гаьна валале со тIехьакхийра сол хьалхагIа арабаьнна, цхьа юаа берданнен Iаьржа шалтеи хьаь уллаш, чехка цига сарцагIа водача. кIайенна мож йолаш волча тхоай тайпан воккхача сага Бетий Бибота. Уллув гIолла тIехьаккхаш вода со бIаргавайча цо аьлар: «ХIа, хьо а воагIа? Вай шиъ цхьака гIоргва. Хьо сона эшаргволаш ва». Уллув воагIача сага шаьра хозаргдолаш, цо шешийна йоахар: «Даьра дIа-м лургьац моастагIчоа Наьсаре-м!..» ТIаккха тIатохар: «ДегIа чу са а доаллаш-м!» Уж дешаш шоавккхоаза юха-юха а аьлар цо. Наьсар - Кертех хьалъяра доаллача, юрта магIа йисте вахача Чахкиев Солсбика карта саьнга тхо кхаьчача. цхьан воккхача сага йист а хинна Бибот соцаввр. Цун есаралах мукъааьвнна гIадваха со, се ма водда ведда юрта магIара кашамаш доачахьа хьалвахар. Цу хиннарий еррига сангареш йиза вайнах багIар хьатIавоагIача моастагIчоа дов деш. Тхо санна ваьд - ваьнар ведда сарцагIа венавар цига. Царна юкъе хувкха кхача юрташкара нах а бар. Элжкъонгий-Юртара а тIехьа. Наьсар - Керте магIа уллашьра аре ГIалмийга дейа хьа дIалаьца Наьсара ора хьатIабоагIар кIайгвардейний гIашлой бIу. Цеп тесса, бувцаш - гIоатташ порядкагIа боагIар уж. Царна юкъе дIахьа кехкаш лелаш шн говр йоалла фургон яр доарахойн денъийн дIа чу а детташ дIакхухьаш. Наьсар-Керте йисте кхаччалца Iо а йоалаь, машинновкъа бронепоезд латтар. Цу тIара йиь йоккха-топ еттар вай позицена хьа. чIоагIа наха ленаш а деш. Тхо дагIача кашамашта юкъе чуетталора йоккхийча топий снаридаш, дохадеш чуртамаш дIаухийтар. цхьадараш сангарашка деттаьуш нах а лозабора. Йоккха топ нийса кхоссар цар. Тхона гаьна боацаш шаьрача ара нийсбеннача Iатте кхийтар цар теха йоккха топ, бохабаь етт дIабохийташ. ЭгIара-магIара наха оалаш хоар: «Ингилчаний говзаш ба уж йоккхий топаш кхувсараш, цар нийса кхоссе топ». ХIара йоккхача топах, из массаза йоала кий миссел ала боалар цу маьлха дийнахь а бIаргагуш. Цудухьа кашамий малхбуэхьарча сангар чу хоаль наблюдательни пост яр: массехк саг, шоашца турмал а болаш. Цар шIогIарч а теве, хоаш бора: «Йоккхий топаш аьлар — Iолувна, хьулале!» — аьле. Цу сангарашкара вайнаха чIоагIа дов дора цена хьалха цеп а тоссаш, хьатIабоагIаш латтача моастагIашта. Цеп хуаша уж тIайттача хана оаха деш хиннача доалах юкъ-юкъера моастагIий Iолегар тхона хоа а луш. Цхьабакъда, цар шоай цо хиннаре веннаре цига палийтадар — уж тIа а бутташ, дIаулабеш цевашта юкъе гIолла хьал-Iо кехкаш шн говр йоалла фургон яр. Цу фургона говрашта топ кхеташар, из сацанза холаш яр. МоастагIашта чIоагIа дов деш бар Наьсар-Керте магIа йисте даьгIача Добриев Инаркъий Алсбикa цIенна хьалхашкахьа шаьрача ара яьккха хиннача йокхача окопа чу баьгIа вайнах. Уж хиннабар: цу юрта вена нийсвенна ЭгIа-Ачалкера Журдиев Берсен, Наьсар - Кертера Гайтукиев ГIойберди, Пошев Элбазари. Цар деш хинна дов моастагIашта чIоагIа Iотвьар, хIана аьлча из царна флангера деш дар. Цудухьа царна юкъера моастагIий цхьа отряд цу окопа тIалхар, дов а деш. Шоашта юкъера на Iолетташех а цу окопа тIа кхавчар моастагIий, тIаккха цу чу багIа вайнах чур хьалара а лийлха, моастагIашна дегIалбахар, цига царех а таш байра. ДIахьевача тхона уж бIарга-м гора, цхьабакъда царна новкъостала дIатIадаха йиш йолаш-м дацар тхо. Iаьржа воагIача хиь талга санна тIабоагIача моастагIаша деча довно чIоагIа сагото дора. Халданза оттаи топ

●Дикача нахах

ХIАНЗ-м ИЗ ШЕ Я ХЬЕХАШ

Къахьегама дезале хьалхуьйна яр ПаьтIамат. Цун дан нанен дукхача хана дейн Ачхой-Мартановски района «Урожайный» яхача совхозе баьцадаараш хьалхкхедеш бар. Цер каст-каста шоашца кхай тIа югар дезале эгарa зIамагIа йола ПаьтIамат а. Цо дергдолчохи, доаккхаргдолча алапехи тийша хIама долаш кхуваццар цар из. ЗIамига йолча хана деня къахьегамцара безам совбаккхара, цун хам бовзаш из хилийтара кхувалар.

1974 шера йистеяьккхар Успаева ПаьтIамата юкъера школа. Хьайцар тIехдике дийша хилара тешал деш дола аттестат. Дукха уйла е езанзар кхувийоагIача йиIий къахьегама никъ хоржаш. Болхлочун говзал карерзае лоеш яр из. Деша эгIача хана а дийша яьнначул тIехьагIа а болхлоех, йоккхача производствах дола художественни книжкаш дешара тIера яр. ХIаьта школе яьккха яьлча вIелла а уйла ца еш номер 3 йолча ГПТУ деша йода из. Контролера говзал карерзаю.

Школе ухканца деша багIа новкъостий чIоагIа цецбоал ер училище деша яхалга хайча. Хьо-м моллагIча институте а хийцна экзаменаш дIайолалургйолаш, дика дешаш ма ерий, мишта яхай хьо училище, яхаш, ца тешаш, хаттараш дора цар ПаьтIаматага.

Волаво хила уйла йолаш к со зIамига йолча хана деню, сaг цецвала хIама дац укказа, оалар цо новкъосташка. ХIаьта институте деша а гIоргья кIезига балхаца дIатаръяьча: болх беш а заочно отта дага яр из дешацара заведене.

Вай республике эгара йоккхагIъярех йолча «Красный молот» яхача заводе контролер - приемщица а хила балха дIавоц Успаева. Иштта дIаболабелар комсомолка къахьегама никъ. Эггара хьалха кхлагIча цехе болх бе йолалу из.

Дукха нийслора халонаш, ца ховраш, деррига а керда дар. Бакъда, халонех кхераенна тIехьашка эргйолаш яцар йоI. ХIаьта уллув боккхагIа бола, балха вIаьхий опыт йола новкъостий а бар. Цар кхаьарша дIалора цунна шоашта ховр, йовзийтар балха къайленаш. Дукха ха ялале бокъонца йола говзанч а хиле дIаотт ПаьтIамат. Сакхат дола цхьа маьже тIехьъалийтацар цо хIанз. ТIаккха коллективе лоархIаш, оьйдеш а яр. Кхы фу эшар цунна? Успаевай къахьегам белгалбоахар цеха кулгалхоша сийлен грамоташца, ахчан совгIаташца...

Цкъа ПаьтIамата хезар заводa чIоагIа модельщицаш эш, аьлла. Из професси Iомае ше дIаэцар дехаш заявлени язъю цо. Цун дехар кхоачашдеш, къахьегама ветерана Л. Бобрышева кулгалдеча коммунистически къахьегама бригаде ше хержача специальностах Iомалуш кхаъ бетта болх бу Успаевас. Ив коллектив чуйоагIар номер 14 йолча болат лоаладеча участкала. Сиха дIабалхар кхо бутт. Модельщица говзал тIехдика кара а ерзаяь, шоллагIча разрядах болх бе йолаедар ПаьтIамат. Ше хержа говзал карерзае цунна доккха гIо дир производства ветеранаша [illegible] Г. Селезневас, Чешенкос.

ХIанз бархIлагIа шу да Успаева ПаьтIамата заводa йоккхача коллектива юкъе а яха хььнала къахьега. ЕрдиълагIа шу да из КПСС член йола. ХIаьта ше коммунист хиларах тарра цо шийн къахьегамца масал тел уллув къахьегачарна. ХIанз-м цун шийх а ба учеників...

К. ШАПАЕВ.

АЬТТЕХЬА А АЬРДЕХЬА А

Шоаш гIа октябре таллам йина сатийна яр Грозненски ремонтно - механически предприяте вон. Контейнера кьачнах а стелаш цецара масаш саг а ца лаьрIахча, бIаргагуш адам дацар. Тхона оттача справка тIа хьаде ма тайпара, 30 сентябре, кIирандийнахь, схьелла болх барах, контейнераш кIамагIъехача участкара 28 (!) саг совлIам вар.

...Ниц хьайча сенна дар предприяте вон дацлургдешка, цу бетта тIехьарча шин дийнахь. Кране тIа вагIачул, соарне очар, контейнераш кIамагIъехарий, церна басар хьекхалий догаш уранттадем лазар директор.

Цхьабакъда, маьза хиз деззуа доеддаш бац. КIеадбеннараш латт - латтача гIовран дайна дIаоттар кIеззиг-дукха кой яр дукъа. Цьаш контейнера чура хьерчаьрдаш яр электредаш. Из дукаъгIа хинийзар миз боза тхийка уле сварщиз Ю. Креснов...

ХАТТАР отт: мел хьал тураш оттадаьнна фу тIехьачнадар предприятешI бутт а цунца цхьана кхоалагIа кварталa а чакхйоалаш яр. «ДIахьоахаш эзар сентябрь бетта а бIаргчача квартала а планаш. Цудухьа гIуллакх а иштта цIийьна дар.

...«Росстромремонт» яхача московски треста чуйоагIаш я Грозненски ремонтно - механически предприяти. Ши бIаь совгIа саг ва цига болх беш. Цун кертара продукци — ГКС 2 м-2,85 яха контейнераш а (уж эш маккха стенолни заводашта, кораштa деттa доккхий книгашa дIаьхаьаьийтара) шушаш чулоеттaю подденаш а а. Кьаьстта группа а заводаш карча оборудованена ремонтиш балхаш дец. Заводской района промышленни предприятешта юкъе хотьялорех укх шера хьаллариц квартала ЦIе балрекх аьнаьй цун коллектива. Цо хьагйт из лорттIа болх бе могаргдолаш йоллa.

Цхьабакъда, хIана предприяте гIуллакхаш дика лел але йиш йолаш дац цхьаккхе дича а. Цу [illegible] тIа хIама кхачей коллектив, фуд цун бехьан! Цу хаттарашта жоп дала хьожаргда тхо.

Тахан гучадаьнна хIама дац ер: болх дукха дикагIа лел чIоагIа дисциплина а порядок а йолча, шоашта тIадиллa гIуллакх дог лезаш, из дикаа кхоачашде гIерташ, шоай хьинаренa къахьегамца кьючарна масал телаш нах болча моттига. Уж ма бий хIара коллектив кертара дукъ дIелахуьяраш, царех ма латтий цун чIоагIане. Цу тайпара нах вай юкъцача предприяте бац яьнна харц хургда. Коллектива лоартIаш а шоаш дикагIча советоракьяра дIахьекха а ба Б. Севунин, И. Майсурадзе, В. Кочетков, А. Герасимов.

Церна уллув кIезига бац балла тIа корта болабу малараш маларaш, прогулаш ераш. Цу тайпара моттигаш ца хилийтара фу ду администрацe, партийни а профсоюзни а организацеша? Директора нира приказаш дeтт, хIаьта воккхар цхьaнна хIама а дац. Масала, укх шера 12 сентябре погрузчика водителa Дандаев кеп отталца малар меннад балха воллаво, цунгара масал ийцад сварщика Тармова, июле а августе а цхьаккха бахьан доацаш прогулаш яьй грузчика Музыкаева, августе шин дийнахь балха хиннавац энерго - механически отдела начальник Азиев, 26 мая менна хиннав ремонтни группе слесарь Семынин. Церна массанена а строги выговораш яьй. Дукхьал июнь бетта 11 саго прогулаш яьй. Церна юкъе ба бешенни крана машинист Коцюбюк, погрузчика водитель Пирский, кхерамзлен техника инженер Виноградов, кхьйбараш.

Уж санна доле масалаш кхы а дукха доаладе йиш яр. Укх шера бархI бетта совкa бIарчача шера яьчул 3,9-зза дукхагIа прогулаш яьй предприяте белхлоша. Дуккa за йоацаш хиннача отчетно - хоржамий партийни собрание къамелаш дьаршa белгал ма даккхара, оборудованеш а балха хенах а

геттаре во пайда за цига. Дукхагlа йола продукци кхоехагIа декада хьаю, из бахьен долеш дукхача потребителашна бёкнха тийше болх хул. ХIаьа иштта схьбенна а контейнерaш а во хул.

Тхона хьеллашиа улл стандарташтен измерительни техникан йолча госнадзора Нохч-ГIалгIай лаборатора госконтролера В. Ничаева оттаь акт. Предприяте ОТК дIанийцача 42 контейнераш инйсса ахаш брак яр. Укх тайпара а вывод: «предприята арахеца контейнераш технически хьаьлаша а кхьйолча нормативно - технически документаце а ма яххара яц». Цудухьа уж предприяте плана юкъаьхийта йиш йолаш а яц.

Кьахьегамах моральни селоIам хулга йокхаа стимул я, цо хоздy нахьа вечар, балхацара цар безам ссобоенна. Коллективе цу тайпара хьал хьадер кертарча дакъе кулгалхочух тийше да. Предприяте директор В. Кольничков предприяте кьахьега ворх дала дееза. Из хиниe го - механически, плановопроизводственни отдели начальник, технически отделан кертера технолог, тIехь кхаъ-диъ шера кертера инженер. Долче, производство а цуна бовзац але йиш цьенхза дича а.

Кертера продукци — контейнераш а поддонаш а арахецаре дакъе тIехьаоссинарш предприяте. Цун кулгалхочух, укх шера 9 баттахь потребителашка дIа ца йокхуш бIаь гарта контейнер йисара бахьан — метал, басар, ъьу, метизаш, хьостамаш ца тоьар. уж каннаса хьетIа ца кхаьар.

Цу тайпара хIама хилац оалалургдац тхога. Материально-технически Iалашо елга тоаденза дергдоецаш да. Из-м кхетадеш да. Цхьабакъда, кьан иштта доллеце, ревизе акта тIа белгал ма деккхара, кхьне организацеьшта укхазаре дIадевнад шин тоннали ах тоннали совгIа басар, шовзткъа кубометр гаргга ардакхаш, кхоазткъан ктт тонн гаргга метал. Уж ерригаш а фондови материалаш я!

Аьттехьа а аьрдехьа а фондови материалаш дIекхекьийте йиш йоацига масехкеза хьалхадьлккхед треста кулгалхоша дийттача приказаш тIа, ревизи эш хиннераш. Бакъда, цох хIама хулаш дац. Кольничкова тIаьхьна воллаш вац! Масала, бухгалтера Г. Н. Видонкинас хинача справка кьечот, Мичуринна цIерагIча совхозe деннад 11 тонн дефицитни фондови металл, цунна юкъе таьац кхаш предприяте директор Iоададаш йола 2,5 мм. болате листа 2 тонн а йолаш.

— Цу совхозе шефаш де тхо, — йоах Кольничкова а цун заместителa Ужакова а. — ТIаккха цунна новкъостал ца дича дергдий тхо?

БергбацI. Нагахьe санна шоаш шефаш бёле совхозе гIо де деза баьцадараш, сом чуэцача, йол хьокхача, кхидоле белхаш деча. Хаттар отт: хьан бокъо ентай Кольничкова предприятена Iалашьмате чIоагIа эшаш йола а иштта ца тоьаш йола а фондаш материалаш а толам «дика шефо хила»!

Е хьацаргда вай цхьнкха масал. Шы тонн гаргга вазду кхьзат деннад ахьнна кхо тонн гаргга дефицитни металл деннад хладокомбинатa. Машинаш яйта гIулакх даьд аьнна 230 килограмм басар, 8 кубометр ардакх дIакхьийтай автоколонна 1436, автомашинана ремонт яьй аьнна (малаш цунна дуккх тIа вергвар?) 7 тонн гаргга металл деннад «Геофизика» треста. ВенагIа, цар а дукхача кхьна предприятешa а «шеф» ва-хьог! Кольничков! Автозапчастех, бетонах, гIандах, дукхача кхьча хIамаех локкаш латт укхаза фондови материалаш...

Кое Iохзесса, мукх а юкъ, цхьеннаьха а учете йоацаш иттеш тоннаш йола металл улл. Хьеш латтача клубе, цкхе уйна метте Iойнилой, мах боле алюминиеви швеллараш 30 тонн гаргга.

Шоашта ца эше а, кхьагIа бозaмe кхилaнзе эргйоаца, дукхача предприятаща чIоагIа лоеш йола бокхача мехха йола из металл затьа йоаттга фу маIан да-хьог!!..

Предприяте директора леладу уж бароцаьа гIуллакхаш дехне миз хIама кхачеш коммунистий, партийни бюро? Цу тайпара дешаш цхьаь цуьа хIама дуьцац партийни собрание!

Малае В. Кольничков юхакоцеве везар?

Кхы а дукхеза кхоечамбоецараш гучадьхар ревизе. Цу акта тIера массеяхк масал доаладергда вай: «предприяте вIалле тIазьожам лоттабоц командировке узечарна аьча дIателарaш, «вр шу дIадолаyш кхине дебиторски дехкхар 2444 сом дар», бухгалтерски учет инструкце дIадехкача тайпара леламца, финансови дисциплине телкаш моттигаш яь...

Тхоешкара IотIатохаргда оаза: эггара гIоккча тайпаре телкаду цига кьахьегама коллективеах дала Закон. Профсоюзни комитетагара дьаккха пурам доацаш а шоетта деношвеш кIиранденошeн нахага бехх бейт укхаза. Из деррига план кхоечашьаре ду яхаш деш да. ХIаьта вокха деношкa кьиззе къахьегам вIаштIехьбенахара дукха уйла яц предприяте кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша. Масала, ер шу доладелча деца 989 сага-ди доадаьд, социалистически хьье итогаш елга тесса дитад. Кьевец кое латта «сийлен» улгIа бIарга ца дайнар! Шу чекхдела шин бутт совгIа мара бисабац, бакъда, из дIадалауш тIеницe хинна социалистически декхараш хIанз а хьелтохаза да.

— Уж Iоьзда кудоинни воцаш дисад тхо, — йоал партбюро секретаре Г. А. Штраменас.

Предприяте партийни организаце а цун партбюро секретаре а хIама дац коммунистий авангардни лоархIам ленабера, цар безиткем айбера, партийцай критически замечанеш кхоечашьара. «Совцке хиннача отчетно - хоржамий а цун тIехьагIарча а собранешка къахьегаме хьалаш тоадер, бытовой помещенеш кьйчьар дехаш дукха критически замечанеш яьр. Коммунист Кольничков корте латта предприяте администраци болхлоше дIадахарашка лерг дуллаш яц. Партбюро а профком а администраце хазар деш я. Партбюрос цIаккха а дийцадац къахьегам лораберех а кхерамзлен техникех а доле дешаш» — иштта аьннад укх шера хиннача отчетно - хоржамий собрана доклад еш партбюро секретара. ХатаргахIа, нийсагIа але хале да. ХьештагIа а санна цхьаьниза нефстам бац ця, балха моттигашка, бIеза я дукхевойш.

Цхьабакъда, Г. А. Штрамене шийна а партбюрона а шера цхьа критика ярах доаллаш дац

гIуллакх. Кертердар да массе а хIамана база кхоечаш, производствах дог лезаш хургболаш коммунисташта хьатам болар, доагIар царгара цIаккхашта маьдехар.

1978 шера хьаьне йоазалй укхаза нерда микромодуль. Из йистеяьлча дийна оттача дергдоаш дар контейнераш хьеалга, хIаьта нахьа йиш хургьар оасарагIа кьахьега. Пенеш хьал а детта, чура болх чакх ца боаккхаш клуб летта а дукха ха я. Предприяте кулгалхой цхьа бахьан дIатохабелча саггота зиаш йола уж шаккхе объект дукха гое ца еш хьальньекхa йиш белаш я.

Кулгалхой хьоехебаь болаш массеах дава ерrда оаха предприяте директоpах В. Л. Кольничковх а цун белза стилах а. Из деррига а шо дa гIерташ ва. Цу хьакъеза хозе аьлар цо ше: «ТIехьаниена хьалзара болх бyургбац сога, бакъда, пхенна бар-м хийиаца бергбеш». ГIуллакх иштта леладa гIерташ хилча бокхза нагар хул, бIаргаIамнара деал корттера дар.

БIаргаш дIадушшадаь лелача сага тара лест учет нийса вIаштIехзa ца хьнхача предприяте кулгалхо. Шо деттара тохадейнча хоргдац шоана сиппан е таханa масса контейнер хьаьай. Директора мастер вола хьожадергда, цо кхьачаьа. ЗаконагIа ниха тахан йистаьнна контейнераш ОТК-е гIолла чакх а хьа, схеде дIечувала еза. Уж мара яц бакъонца хьаьлииe ларзIа мегаргьараш. ХIаьта из укхaза дена дац. Шийна болча аьттоeна контейнераш дIаязьеш журнал леладу ОТК начальника Е. П. Кравченкос. ПланегIа август бетта 408 контейнер хьеe езаш яр предприяти, отчет аьнна 368 хьаьай, аьнна. ХIаьта август бетта эггара хьалха хььчун номер 47815 яр. Бутт чекхболлаш арахийцачун яр — 47955. Доаче, цу бетта хьаьай 140 контейнер.

Директор хьарлу 368 хьаьай, ахаш. ХIаьта ОТК журналега хьожаш уж массал яьй 20 сентябрь хьатIаотташ.

Бутт чекхбоаллаш нарядаш дIекьоала езеш вар контейнераш кIамагIъехача цела мастер С. Мальсагов. Бьеа белхах отчет хьаваьа, 30 августе отпуске ваьйтав из. Мастера декхараш кхоачашдаьгa тIадиллад Х. Мусаевна.

— Йоаш контейнераш IотIа мишта хьаьй Iа? — ветт оаха цунга.

— Сайга хадо аьнар IотIахдад аз.

— Сона хIама хац. Отчет хьечуьнмар Мусаев ва. — йоах директоро.

ХIанз хьанга фу хоттаргда укхaза (!!). Учет лелаеча оттаьцхьа порадок ца хилча гIуллакх иштта дIанехгаде йиш хул. Цунна доле цхьаькха масал да ер: 1983 шера декабре деца Ш. Новрузовна тIаlетта 111513 сом мах бола хIамаш кардача заскладега дIа ца луш я.

Цхьабакъда, деррига а таяз кулгалхо законах «лоезадевалча. Цунна тIера волчеа тера да В. Кольничкова леладер. Профсоюзни комитете аьна бокъо а йоацаш, салоIача деношке болх бе, аьнна приказ а це тохеш нах ареболх цо. Кхьметтен бийсам къа а хьегийт. Цига цхьа ватар хуле жоп дала деззар малеа! Шеддар дIадаьяна, директора приказ ца хилча белхе балхах мах миста бала беза, отгулаш маьгIа бекъо кIал йолаш лургъа?

...Дукха аьу, металл, кхьйола хIамаш а Грозненски ремонтно-механически предприяте вон. Церех дукхазерош агта дIайокхьалургйолаш а. Цхьабакъда, хьехо вагIар аьнна хIама новкъадоацаш цига дIечуваза а ираваа а йиш я. Хьештадар малнеше а. Сага хьо малее, Iа фу леладу аргдац. Иштта цуа да веццене воа.

М.-Б. ЦИЦКИЕВ,
М. ХАМХОЕВ,
тхо спец. корр.

Доазол дехьара

Правительства антисоциальни политикица дуьхьларча протеста болам шорлуш латт Дане. Пачхьалкхан гIуллакхаш тIера аваран нах, Копенгагена ухацIено лоралуьрен образовани система бохлой города улицашна арабаьхнна хьебе болх боцараш бабабоши балача дукхачча нахьа вахара боарам дIахо лозбеши. Къахьеган [illegible] ча кIеззигдеш йолча «шестикжнобие программига» хоадамболлаш шоей «ах» ахар дукха.

СУРТА ТIА: демонстраце [illegible]

В. ЛОСКУТОВА фот. ТАСС.

Дунен общественноста теркама юкъметте

ХIанзарча дунен тIара декхарий декхар

Советски яздархой организаци — шийна тайпара организаци. Из хила а хиннай, хIанз а я боккхача Советски мехка интеллигенцен къахьегама ваьхен вахаре, дерригача прогрессивни адамий вахаре боккхача лоархIаме.

СССР писателий Союза правление юбилейни Пленуме литература проблемашта хьадаь ше къамаьл деш, Советски пачхьалкхен кулгалхочо К. У. Черненкос белгалдаьккхар: «Сона доагIра эггара хьалха цу проблемай политически аспектех ала. Сай йоаккхоношта шуна дагаваде, таханарча партийни политика сийдангарча декхарех дувца. Вай уж мишта кхетаду, вай фу ду дувца.

Художественни творчества проблемаш политикаца йоаллаш яц. Из вайна гуччехьара истина да».

К. У. Черненко къамаьл дIаххача хаарча санна, иштта карарча исторически моменте а литература, искусства дерригача кхьача тайпалй декхарий хьакъсехьа вай марксистско-ленински идеологе политически пафос чулоацаш да. Укхаза, кхетадеш ма дарра царна гредаш Яаза дуне термоядерни катастрофана кIалхарденкхаре социализмана хьалхашна латта доккхий исторически декхараш терхал а деш акценташ оттайнза эргъяц. Вай заманне эггара лоархIамегIа дола из гIуллакх шийх доаллаш деце, машар бахьан долаш, адамий, бакъдар бехьан долаш ,нахьа ирaз бехьан долаш къовсам лоаттабе безаш шийна тIадаттача сийлахь-доккхача декхарах дIахад литература.

Дуккхьа цу чIоагIа гуманизм йолча политически позицеш кхетабе беза социалистически реализма литература лоархIам, халкъа хьашташ, машара, бакъдолчух паргIатони. Лаьтта тIарча дерригача халкъай вошалех цхьоагIонни хьашташ мара кхы тайпа хьашташ доацаш бахь художественни доаш хьаальцар из халарах тарре.

Цхьа бахьан доацаш дагадехадаш К. У. Черненкоа Максим Горьке гIордаьнна хаттар-тIахьехам: «Хьаьца да шо, культура говзанчаш?» Сийлахь-боккхача яздархочун сатем боабеш хинна из хаттар кхы а боккхагIча лезанна дех тахан, вIаала еш ца хеташ дуьне керда тIом нийчбеш американски империализм йоалла-ча хана. КПСС-ан Советски пачхьалкхени кулгалхочо дIахо IотIатох: «Цудухьа, бакъдар аьлча, антикоммунисташа каст-каста дувцаш тайпара СССР-ан США-нга юкъе катехха хоржам барах доалаш дац. Вай цивилизаци яхаран яаран юкъера хоржам барах латт гIулакх. Цхьаькха тайпа «юкъера доацо моттиг» укхаза йолаш яц: е тIом нийчбеш боахкарашца ва хьо, е империализма авантюристически политика юхьеттарашца, машаре дахар духьа, гераш дIадахар духьа къовсам лоаттабераша вах.

Декхар геттара дика кхетадеш да. Цхьабакъда, цу тIа керда акцент а я: «...лоархIаме да, цу тайпара хоржам бара доазол декхарча [illegible] доттагIашта вай творчески интеллигенце новкъостал дар». Цу тайпара хоржам бара! Ма хален чоалкхенен да из де хIаьзарча укхарча дунен тIа, къаьстта а «Малхбузен доал ду гIозараш... шоей меккий интеллигенцена хьалхашка социализма идейи практика хам боабе, социалистически пачхьалкхений творчески интеллигенцеца из вгIаэ гIертача хана. Малхбузен болча хала оваага лоархIаш бола культура говзанчаш кхотабалар вIар йоаккхара моастагIий».

Из декхар кхоачашдаp вайна массанена а IалашaлIе боккха стратегически лоархIам болаш да. Из хьадоагIа вай художественни произведенеш санна, иштта вай творчески союзашна малхбузехьарча дунен яздархошца шоаш лелаеча контакташка хаца деза политически дакъьагара а. Из хетам болаш ба вай массанена а, социалистически общеста мехкий кхоллараш дарра, 1977 шера а тIокъа «Мохкар — планета догдоахкилаш» яхаш деннa а йолаш вай лоаттабеча къовсама шерра фронт йоерзахре. Софица дунен халхъаьшта юкъера писателаш вIашагIкхетаре, укх шера хIанз пхоалагIа хургдолча вIашагIкхетаре ше деле дуккхьал цу сийлахь-доккхача хархIачой гIо деш да: машара духьа дерригача планета демократически творчески интеллигенце духовни низаш вIашагIдеттарех кхотадаран шоавткъе итт шу хьалха Горьке оттабеча хIанз новкъоста Черненкос нерадабьякхен болча тIакьехамо тахан керда бовршадy, вай бахьахьара къовсам, нерда хьй лу цунна.

Новкъоста Черненко къамаьло тхона чукхьа нерда уйлаш хьалхьоаш политически санна, иштта творчески а хьисапера. Юкъе латташ машара йоакхо еш таханарча ден саг а волаш дола социалистически литература идейни художественни айдаьлара бокъонца йола программа санна дей из. Цу йоакхоеш лоархIамегIа а долаш цхьаьнне хIама дац!

Клемент КАЛЬЧЕВ,
болгарски яздархо, НРБ-а поэза Социалистически Къахьегама турпал.
(«Работническо дело» — АПН).

зин, пулеметашш, хIаьта бронепоезда тIара еттаж йоккхий топаши яр тхона. Сов дукха деттача пхорчаша мангало хьалдагIа баьца мергIилгаш санна йех тедар. Ди кхохнидеппадар. Сацхьадар. Цу ханна, селлара листа деттача пхорчашта юкъе гIолла малхах къегаш белаж тIа уллаш цIаста чами тIабагIа кIудал а йолаш, еиа сангар тIа хьаэттар цхьа хова йоI. Ше хьоттапехь чехка белаж тIара кIудал Iо а яьккха, цу чура хий цIаста чаме чу а детта, «КIантий, хий мала шоашта!» — аьнна, оцона чу багIача нахега Iочуихоадабир цо чами. Наха вгIара а магIара а цIогIарч техар: «Iочуялла сангар чу, топ кхетаргья хьона!» — аьнна. Йоlо аьлар: «Топ-м ца егIачоа кхетаргьяц, егIачох хург а яц, доха ма доха шо, кIантий», — бегаш беш санна, уж дешаш а аьнна, кIудал кхоачаяллалца наха хий тийнпа, йоассаеннача кIудала чами тIа, а бегIа, шийн кIудал тIаьнах а элла, дIаьккха а хий да юхаяхар йоI. Нах пецбаьхар цу йиIий девало, хих меттел деналах а нах хьалбуза а бар. Иштта эгIахьарча сангарашка цхьаькха йоIо а бир из цо баь болх. Уж мехкарий малаш-бе? хьана-бе? — хеттар наха. ТIехьагIа аз хьттача, уж бовзаш хиннача яьхачох уж хиннабар Арчакова Товбота

Залихан, Дидигова ИсмаIалий Залимат. Уж саннараш кхы а нийслора цу тIема хана денал дола кхалнах. Иштта из хьел долча ханна сaг вера машинанъкьал дехьа дажаш

доакха доахан-Iулаш лахка гIерт моастагIий, аьнна. Сангарашкара хьа а баьда цига нах бахийта бийзар. Iулаш лораде.

Ца вовзаш вола партизан

ДелкьийтаIра малх дIаловжаш латтар. МоастагIчо дов сихдир. Цар еттача пулеметийн топийн пхорчаша тхо дьагIача сангараш тIара йост дIаухийтар. Йоккхий топаш а сихйир етта. Оаха а сихдир оахош ду дов. Тхо дьагIача кашамашта магIахьа «Наьсара орэ» -оалаш кIоарго чутеIа моттиг яр. Деникинций хьалха йоагIа цепь из ор дIалаца йолаелар. ТIаккха тхо дьагIача сангарашка эгIара а магIара а махьарч дьалар: «Наьсара ор дIалоашаш латт моастагIчо» — аьнна. Цу ханна, догIа санна хьатIадеттача пхорчашта юкъе, кхоссавенна сангар тIа хьалтIаваьлар бIегIнига кий а туллаш, лоаца IаьржахIа гIовтал а юкхаш, пезгаш-маьчеш а дукхаш, хьи уллаш нагахь кхалнза болча IаьржачIа бетта доаллаш тури мара кхы геро а доалаш вола 20—25 шу даьнна хила тоам бола зIамига саг. Сангарашка багIача нахага хьал-Iо а хьежа. «шарх» аьнна бегтара тур хьал а даьнийа, цо цIогIа техар: «Вай дай-

мохк вайгара дIабекиха тIеенача моастагIчоа духьала гIоазате ва денал долаш мелвар хьалгIаттал сона тIехьа!» — аьнне.

— «ГIовтта моастагIчоа духьала! Кьонахчал долаш мел вар хьалгIатта!» — аьнна, цIогIарч техар наха. Уж тIеххьара кхайкхача дешаш шийна-шийна довгIа моттар шийн кьонахчалах бIубенна мел волчоа, кьаьстта кхуашбоагIарашта а тIехьа. ГIайттар нах, церна юкъе кхуашбоагIа вагий нах а болаш. Уж хьараргIа а бар. Царга Iовдала майрал-м шортта яр, бакъда, тIема говзалах хIама-м хацар. хIаьта а цоей болхалой бокъо бахьан долаш бала кийча бар. Из ца вовзаш вола турпал хьалха а волаш, догIа санна хьатIадеттача топийн пулеметийн пхорчашта юкъе тIолла моастагIчоа духьала дьийлхар нах. Церна юкъе се эсал ца лархIийта гIерташ, удаш со а вар. Цхьабакъда, се кхий хилларагIа эггара хьалха болхаранща-м вар со. Лаккха хьалхьекха къегаш тур бе а

доаллаш хьалха водача «командиро» (хIанз командир вар из) аьлар:

— «Жи, кIантий, хьалла тейача хьалкхаьчача Iодийша царна толаш а кхайса, тIаккха дегIалгIоргза вай царна. Долле!»

Тхо долха моттиг тIаьрьюнъ санна шаьра аре яр, миччахьара хьежача а тхо гургдолаш. Шоаш деш кхийна дов деррига а тхогахьа тIаьерзалир деникинцаша. Сангара тхо дукха хьалгаьна дазале сона уллув ведда воьгIа зIамига саг топ кхийтта Iовиашта вахар. Сона вовзаш вацар из. Чехка дIатIаккхийтта хьаркьал а корчаваь, гIовтала фетингаш катеха хьа а ваьста, со хьежача, хинна чов хала яр: аьтта oагIорахьара ваьнхах кхийтта пхо шинна а пехках чакх е баьнна, аьрзехьа гIолаа тIабаьнинбар, хIаьта а дийна а сакхетам чу а вар. БIаргаш хьа а денха. йистхилар: «Боккьалa рал ва-кх со мисанча наьли бахьан долаш беча тIем тIа сайна ер чов хинна. Жи, кIантий, доха ма дохалаш... Бераш... истий!..» Дешаш кегаде вьалар. Кьаьвьал сацийтар. ХIаьта а хIанз из дийна а вар, цу шаьрачара чехка дIа ца ваьккхача, цунна йоккхача топа пхо кхетара кхераж болаш а дар. ХIана аьлча, цар топ нийса а кхоссар, хIаьта из царна дина хьежорг а дар. Цу минуте тхона уллув гIолла ведда тIехьэкхаш латтача зIамигача сагага цIогIа техар аз: «Жи, кьонах, хьаьел, ер доарахо сангар чу юха Iочухьоргаар вай», аьнна. Из ведда хьатIаьера. ХьатIаккхоачачашехь цо аьлар: «Аь. Махьмад, хьо ва яз? Чов хала йий?» КIезига юкъаметтаеначa доарахочо жоп делар: «Хала яц. Укхьаз хиллача човна лоалургдоацаш лазар дац. Жи, Абукар, юхатIехьашна мa доалалаш. МоастагIа хIалаквелаш! Дии ма лелаш... истий... бераш...» Кхы дIахо хьамаьа ва деш сецар. Селлара халача хьале ше воллашехь тха венал соьзакха гIертар из. Цкъа узам а бахар цо. Iохетеха дехьарен сехьарен хьал а лаьца. сангар чу юхаIочувахьа, аьнна, оаха из Iотоккхавеншехь, сангарашка юхебисараша, кийнаш кхайса урагI а йохийташ, цIогIарч техар тхога: «Iодувшаш, бронепоезда тIара йоккхий топаш яьлар шоана!» — аьнна. Тхо, доарахо Iо а хийца, иштта чехка Iолийшар. Доарахочун аьтта оагIув хьаалльна хинна со малхбузехьа, йоккха топ хьаеттача оагIорахьа нийсаелар. Доарахочо Абукар аьнна цIа яьккхар малхбоалехьа вар, хIаьта доарахо тхова шиннена юкъе уллер. Сона тIехьхьашка хьачу а кхийтта. Ше техча санна нийкхар сиарла. УрагI

а кхесса цу шиннена тIагIолла тIехьвахийта, со йиьлхи метр гаьне бахтал техар. Сона пастарех цхьа гарг кхийтта чов йир. ЧIоагIа хала контузи а йир. Цу контузех хинна кьорал за таханалца хIама хазарах ваьнне ва леладер. Малхбоалехьа иллача Абукарe хIама дандар, бакъда, юкъе иллача доарахочоа тура-чов еш воpох цхьа гарг кхийтар. Чехка урални хIа из оаха хьалтьэппашехь тхова новкъостала цхьаькха хьатIа а вена, оаха кхаьнне из доарахо сангар чу Iочувийлар. Шеша хьаьийза цхьа ник а йолаш. астагI а лелхаш воллашехь из из доарахо Iохецанзар сангар чу кхаччалца. Цу чу Iокхаьчача со а Iовежар. ура из лоатталуш. Сакхетам чу-м вар, бакъда, човнал а чIоагIагIа са ца тохалуш корта-м лазар. Со IоцIавнига велар тха тайпаа шин саг, аз ваха тиганзар, уж шо тIаьнахо тIем тIара хьавакхе сона лазар. Со сангар чу сецар. ахьабакъда, тIом бе йиш йолаш-м вацар со.

Ди сайранtахьа дIаластадар. МоастагIчун массехк цепь Наьсар ор чу хьачуяьннар. СангарашкарахьалхагIа хьалъарабаьннараш Наьсар-ора дIагарга а баха, цу шаьрача ара кIезига тIа йолча метте Iо а бийша. моастагIчоа дов деш бар. Цига гIайттар сангарашка юхе мел бисараш. «Вурроа!.. дIаетта моастагIашта! Долле хьалха!..» Иштта деттаж цIогIарч а долаж, цьатарре тIаьнийлар беррига вайбараш деникинцашта. Цепашта юкъе фургонаш сихагIа техна яьлар. дофарахойн дека-нйн дIакхухьаш. Оагаелар моастагIа. ГIеттаж. тIехьашкахьа ала хьалар.

«Метта ма вайта моастагIа! ДIаетта! Вурроа!..»

Цений поридка а йохаль, пулемета полевой телефони кIад а юташ, шоаш ма кхоабу байдар кIайтвардейцаш. ТIехьара тIаетташ, цIебарашка уж ГIалиел дехьа кхайсар. Бронепоезд а Беслане дIаяхар. Цу новкъа из кхы юхайоагIаргйоацаш. цу бус шийна новкъостий а болаш вахача Энзакхьоагий - Юртарча Аушев Осмий Юсуп дийцамит а елла ГIалме тIаь тIара машинникаь ваккхайтар.

Цу оагIорахьа ха а отталь, нах цIабахар.

● ● ● ●

Ваьгъераш латтача хана, со наха ворпаца Доцлакъий-Юрта IоцIавоалаллача, сол хьалхагIа воалаьа тха цIагIа улхар наккха тIа хале чов хинна вола Наьсар-Керрера Чахиев Солсбике Аловик. Цунна дIадийцар аз тIема тIа сайна хиннар. Вайшар цунна уж шаккхе а. Уж хинабар: цун юртарa Конуриоев Товбота Махьмади Чайниев Аланихана Абукари. Из Махьмади Алсбикий — шийнке а чу халача човнех тIехьагIа вийраз а вийраз, шоей цу тIем тIа Iодаза цIий лекха ца хайнале а хоьш. Советски Iаьдало хилакъа деннача ираех лийда эшаш дIахо баха а баьхар.

Эггара чIоагIагIа вовзаш везаш хинна, дахьккхача турала наха хьайка а вевнна, моастагIашта тIайе вахан зIамига саг ца вовзаш висар. Из ше вовзийта гIерташ а велаэ — къахьегамхой хьалхара шийн вахар дIахала нийча саг вар. МассагIа ца вовзаш висар чу тIем тIа ва санна вола турпал! Ше вовзийта меттех, ца вовзийта а гIертан. хийла турпале велар кхга нер бевза денал доле нъонах — хаьха воI. Цун хьалхарча дера къахьегама халкьа ираза сийг сега дола Советски Iаьдал лораде. Дакъе лорае беш халкьа тIом бар ва. Цудухьа цу тIем тIа лер а турпале лара.

ОЗИЕВ Салман,
яздархо, Грозненски тIоша доаккхачо.

ТЕАТР: ВАХАРИ ПРОБЛЕМАШИ

КЪАЙЛЕ ЙОАЦАШ, ДАГА ЛАТТАЧОХ

ЦIеккха а тхона драматургаша деноша дар Москве ших вьхки оаха дьякараш. Массаза а тха дегашка латтаргья безама болча московски зрителаша тхона эмна йIовхал. Тхоай низаж тийша, кхы а дикагIа болх бе безам болаш цIадаьххар тхо Даьхен столицера. Ма дика гIулакх, ма дика хIама я-кх театр, аьнна, зритер. Нахах диза доле театрI. ХIаьта зрителех дизза долча московски театрашка хIара сар-сарразьа ага йиш мичай вай. Вай цIергIа, вай театрашка вIашагIтоха йиш яц-кьогI нах!

ДIадолапушше а аргда администрацена бехк дIатIа а билла Iе доахке, цох гIулакх кургдац, аьнна. Укхаза партийни организацей, советски органий теркам, новкъостал эш. Ира дош оалаш хиннача Гоголе ма аллара: «Театр — чакега дукха дикадер ала йиш йолаш кафедра яя.

Театра болх тоабе йиш я, боккъонца из тоабе еай безам бале. Эггара хьалхе дувцаргда вай театр чудолча фусамех. Цхьан эдена чу хала да йиъ коллективана болх бе, готта я. ДукхагIа йола помещенеш дIалийцай концертни зало. ХIара коллектива спектаклаш оттае хе эш. Хьалхарча коллективо помещени йоссаврга хьежаш тIехкьа цхьаькха латт. Цудуъьа спектаклаш хила езаче тайпара кийч я ль вракецац. Тоъаш хилац декорацеи довкьош, теганза юс костюмаш.

Керде спектакль общественностага дIалуча хана оал: «Массехаза нахага дIахьакхача шеьрлургья, цу юкъегIа эшаш йола атрибуташ а кора-йоагIаргьяя». Цхьабакъде, зритель вец тхо шеьрдалерга хьежаш вагIа безам болаш!

Из цаI да. ХIаьта дувца дезаш-м дукхе а да. Реклама, транспорт, артистий баракъеш...

Реклама. Из геттера эсала я. Театраца бача баяхаа шекбоекх моттигерча прессо шиш хиннехьа дац ца аьнна. КIоаргга чулоацам а болаш, профессиональни йола критика кIезига хул вай газетий оагIонаш тIа. Спектаклага хьежачул тIехьагIа зрителa прессага гIолла хе безам ба ше кхетадаьрийн профессиональни театроведашта хетари вIашке доагIаш дий.

ХIаьта каст-каста театре бага наькe безам курцболаш транспорт а лелац вай городе. ДукхагIа йола маршруташ цунна гаьна я. ЦхьайолуА хана оаха, артисташа, бийсе кхача хане саькъаташ доах цIадаха автобусага хьежаш. ТIехьара из ца йоагIаш а йисе «шабешникаша» кIалхара доахаш моттигаш а нийслу.

Из а тха сий лекхдеш моттиг яц.

Артиста сий лоадаь долеш, цох лаьца массеха дош ала безам бе са. Тхо, артисташ, массане а зуьш нах да. Цудуьа оала дош, тIадувза баракъа, боаккхаш боле ког, из ховш бакха беза.

Зрителa хоза хет шоашта дукха везача артиста хьерчаъ джинсаш а йоацаш, товш доле баракъаш тIадувлаш хилча. Джинсаш а тIаьрзха магаргйоаш моттигаш хургья, масала, сакаIе водаш. Хоза хета аьнадец А. П. Чеховa: «Дерригa а сагага товш хила деза: юхь а, баракъа а, уйлаш а».

Театр мода яц, сага сина гIулакх ду моттиг я. Цудукъа театральни гIулакх хьатIаийцар модане тIехье ца а кхувш, шийга товргдола баракъа тIадувлаш хила деза. Ишта хет сона. Баракъа а дика е во масал дала йиш я.

ДIахо дувцаргда вай театрий кулгалхоех лаьца. Уж кхоабац коллективана кулгаде, кхолламе болх бе. Iуйре денз сарралца тикешка, базашка, кхычакъа удеш лел уж. Театра эшаш дукха дац кIадаш, кьу, къастамаш, цемент...

Цхьан тика чу эша товар долаш хул. Цхьабакъда, хьа-м зеаргдац Iа из. Кера екча дIадала деза, зIевта из дIадала боккъо йолаш кулгалхо в вац. Йокхе тика чу перечисленех лу, цхьабакъда, цига хьаца хIама хилац.

Цхьайолча хана кулгалхоегIа даха оравалана саг сана лела везаш хул. ХIамад из ишта? Йоакхо хIама яц театрашта эшачуй? Дукха хе а из дош къоастаде деза.

Культура учреждениешта, театра эша баракъа теганга, декорацеш кийчъяга хоадам болча предприятешта деккар а дац тIадиллача бакъъа дер. Бакъда шоена, шо дале я, чопилгея а проблема хул цхьайолча хана.

Берашта йола спектаклаш. Из дош тIехье а ца доахеш къоастадо деза театраша. Хоадам боллаш ке деза берашта, кхувшбоагIерашта, боккхагIболчарна вай фу гойта лерг!

ХIаьта, ма дерре аьнча, тахан ала йиш йолаш дац кхувшбоагIачарна театральни кхетам дика лу аьнна. Царна тайп-тайпара фаьлгеш а уттадеш, кIалкара доале гIерт вай. Ховш ма хиллара, «Лениннанe», «Корнолан», «Ревизор» берий спектаклаш яц. Уж берий еца а, 45 минута урока тIа багIа а ца могача наза хьонх уж цхьайолча хана.

Из дош цхьан кога тIа деккхаре новкъостал дича бакъахьа дар подегогаша. Царна дика хоа кхувшбоагIерий сеица безам ба, царна фу дага латт. Сона хетачох, кIира цхьа ди къоастаде деза берашта, лаьрххIа спектаклеш хьонхергболаш. Уж хьалхагIа дIайолаелча бакъахьа а, береш шоай хинахьа цIагIоргдолаш.

ХIанзза а вай тохалой, кхувшбоагIераш театраца безам а болеш хьахкхабой, кхоане зале нах боацаш дусаргдац вай.

Театр юрта. Оаха дукхагIйола бела ха 75 процент юрта йоаккх. ХIара труппас шера 8 бетта соагIа болх бу. Царех шоа бетта театрально-концертни зале хул тхо. Цу юкъегIа эггара дукхагIа хьокха а 80 — 90 спектакль мара хьонхац городе бахача наха. Вож 300 спектакль юрташка чакхйоал.

Юрта доллаш в юха доагIаш а, юкъера лаьрхIача 100 километр никъ бу оаха. ХIаьта 300 спектакль оттадеш бе безар 30 эзар километр никъ ба. ХIаьта тхо дIа-са кхувлараш яц хIанзара экспрессаш. Еттелуш, цIузаш, аьхки сандиньа, Iай чувагIа йиш йоацаш шийла хул автобусаш.

ДIанкъьачача хулар а дийцача бакъахьа да.

Тхога хьежаш, кийч а бенна наз багIа ала а йиш яц. ДукхагIча хана боккха чIега улаш хул клуб. Хала-атта уборщица къе а нехе, хьабоакх из. Лампаш сага бIаргайна гулденна береш шоай дай, лоалахой гулбе чудохийт. ТIехьара, 9 сахьат доаллаш йолалу представлени. Гуш хилац афишаш, театре енкал, кхы дукха сагатагIа бац моттигерча колхозе а совхозе кулгалхой.

Ишта да гIулакх. Аьзни из хилча-м зала а атта а сатоха хьожар тхо. ТIаккха Iай? ДукхагIйола клубашка цIи йоагаш.

Зрител пальто а дублекка тIаювзаш ва, артист цхьалхача ночеца хул. ТIаккха цац а буалеш, дувц артисто, бер хала болх а ма бац, из цамогаш хIана хул хац, яхаш.

Къамаьл чекхдоалаш кхычаьнхе а белгалдаккха безам ба са. Цхьаболча кулгалхоша вIалла а оаза спектакль дIа а хьокхалаьа оал спектаклагIа доагIа аьча оаха шун чота тIа дIадайтаргда, цIерГо...

Нохч-ГIалгIай театр тахан идейно-эстетически позицеш а йолаш, шиш дикача гIулакхаща белгалдаьнна да. Лакха мах бьуб цун балха московски зрителаша. Сога хьатача, бе боагIаш а бьуб. Вай театрах лаьца IалаьмагIа дIайзa дош аьнна центральни прессо. Тхо чIоагIа деккарийла дош, мала хила йиш йоацаш гIулакх да из.

Театр дезаш, цун кердача спектаклашка хьежаш ба вай зрителаш. Цар дIадает кIоаргга идейни чулоацам а болаш вежа искусство гойтилга. ХIаьта уж деккараш кхоачешде могаргдолаш да вай театр. Бакъда, цунна новкъостал эш.

М. ДУДАЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР халкъа артист.

Эскаре ух кагирхой

Дика традици я Советски Эскаре гIулакх де болхаш бола кагий нах дикача хьехамца, тIема ветеранаша деккараш тIадехкарца, дIайха дешаш аларца вакъабахар. Из традиция дика лелаеш а цун тешаме а ба город МагIалбике баха тIема ветеранаш эскаре гIулакх де баха кийчлуш бола кагирхойи.

Цига хьалхийна бола, барайтта шу даьнна бола кагий нах эскаре ухаш ба укх деношка. Уж накъабоех тIема ветеранаша. Ишта эскаре болха аргIанаре кагирхой наькъа а боахаш, цу гIуланха хеталь митинг хилар МагIалбикерча С. Орджоникидзе цIерагIча культуран салаIарен паркерча Сийлахь-боккхача Даймехка тIема Сийлен мемориальни комплекса юкхе. Цига къамаьл дир горвоенкомата болхлочо С. Н. Чудина. Цо белгалдаькхар, Дахьено кагийча наха тIадуллар пох-кхея бехктокхамея деккар хилар, из деккар дизза кхоачаде дезаш хилар.

Митинге баьхкабар тIема доаптаьшхой, марш сесагIа Хасой Мухьмади Валентина Петровнаи МальсаговгIар, тIема ветеранаш совета председатела заместитель Н. Н. Заикин, тIемеи къаьсгамеи сийлен музея директор Б. А. Чербижев, кхыбараш.

Мемориала хьалхашкарча майдан тIа сатем отт, тIема ветеранаша а призывникаша а зизаш доах цIаьккха йоаш йоацача цIера юкхе. ТIема хана байнарий сий ду йист ца хулаш минута яккхарца.

Шоашта тIадилла деккар сийлеша кхочашдергхилараx. МагIалбика сий шоай дикача гIулакхаща лакха лоаттадергхиларах гулбеннараш тешабеш къамьал дир эскаре болхача Богатырев Русланеи Албогачиев Бот-[illegible]

— Оаха цIаькха бицбертбац лареча моастагIчун духьала лаьтта тхоай дайи МагIалбик лораьраши, оаха дIахохьоргья цар декала традицеш, — аьлар цар.

Цул тIехьагIа уж баха хилар МагIалбикерча тIемеи къаьсгамеи халкъа музее.

С. АРЧАКОВ,

СУРТА ТIА: Советски Эскаре болхача кагийча наха юкъе ва Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеран Г. Н. Заикин.

Б. ЧЕРБИЖЕВА сурт.

● *ДоттагIий гастролаш*

Вахаре хьалхара гIа боаккхаш...

Лампаша сийрдаьнхача фойе хьалоз цIей деча санна екача музыка мукъаькаш. Гулбеннараш зале чухьех школа директора. Ишта зрителашта бIаргагу школера выпускной сайре-спектакль. Зизаша хоазьнача сцена тIа торжественни хьал отт, ех школьни вальс. Директоро (артист В. Дерпач) къамаьл ду выпускникаш даькъала буацаш а, хIаранех массехк доп оалаш характеристика душ а. Шеший цIи хьахезача царех хIарaвар хьалгIотт, хIаьта уж багIа шоай нийсархоща, зале багIача грозненски школай дешархошта юкъе. Царех цхьабараш шоаш а ба настта школада къаста безаш.

Директора даьча къамаьла жоп а луш, дош ала арайоал школа хиьна отличница, тьехархоча доннхах деш хинна Студенцева Юля (артистка Е. Смирнова). Дукхача шерашка шийна хьийкача хьехархой балха хьисап могадац цо. Из баьхан учительски дах хьехархочoа юкъе ший тайпара диспут отт, городерча скверe гулвеннача ялх дешархошта юкъе а из баьхан къовсам а боал. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа байнарашта дегIача памятника юкхе. Из деррига хул В. Тендрякова «Выпуска тIехьаре бийсa» яхача спектакле. Цун юкъера уж моттигаш хIараlр спектакла чухьер миниспекталь а хиле дIаотт, хIаьта пьеса керттера чулоацам бе кхувшйоагIа тIехьа коммунистически нравственность йолаш хьалкхелра лоархIам хьагойтар.

Учительски айхазо къамаьл хул дешара процессе далийтача гIалатех, дешархошта кхетам баларах. Цу хьакъехьа хоза дIадоладенача къамаьлагара латача дIакхоач дешархой а. Шоаш цхьана дешаш даькхача втт шера ца аьнар дIа-юха оал цар. ХIанзаща шоех гIалат далац аьна хийттача царех доахнаш хул эгоистически, кIезигала, кхьмар бегвакхa кийча хилара самадий хьисапаш. Цхьа сахьат хьалхагIа шоайла тIера хинна уж, хIанз шоайла гоама а къиза а хул.

Мишта, фу де йиш я нах шоайла тIера, безам, Iимерза хургболаш? Мишта Iомаергья тIехье хе захьа йовеш атта яха гIертаргйоапаш? Цу хаттарашта доза жоп лаха оттаву спектакло.

Хала хете а, цу школера дукхагIбола хьехархой кийча бац гIо зишча сардагIбала, тIера бац шоайла, дIа-юха лархIац, хIарпена ше-шe хлар бакъ хет, хIаьта чоалханеча дешара процессах йола уйлаш а хIарене ший хьисапаш долаш, вIалш тара йоацаш я. Цо цхьа Iоттар е безам оттийт цу хьехархошта: Iайха сага кхетам балале, хье оамал тIа, воздий хила. Уж дешаш ала доагIаш да завучага Ольга Олеговнага (Н. Пташкова).

Школа дешархошта знаеш енаай, бакъда, кинаьрша, наха тIера хила, догIлеха хила Iомабаьбац. Хьехархошта дешархоштен юкъе айхха бувзам бац. Цунца цхьана вай лархIа йиш яц уж шакха а оагIо хьлонаш ла могаргдоацаш, шоашта бIарe а хьежа, шоай гIалат гургдоапаш ба аьнна. Хьехархой диспуте, дешархой къовсаме алха во дар мара дац ельча нийса хургдац. КIезига дезе а цхьацца дика хIамаш а зе йиш я цига. Цудукъа уйла йоxе дег чу: дикадар кот а даьнна, во оагIонаш дIаяргья аьнна! Кагирхой цхьацца дика оамал хьагойташ да тIем тIа байнарий цIераш дIаязъязь дола обелиск бIаргадайча цар кортош Iочудахар, йист хила ца могаш латтар. ТIем тIа Даьхе бахьан байнарашта карагIдаьннар дегашка нравственни оагIорахьара лер ца юташ дисац царна.

Выпуск хиначул тIехьатIарча бусса дукха хIама довзийтар хьехархошта, дешархошта уйла е, уж дукхачох кхийттар. ДIахо хургдар цар ех шоех тийша да. Кхоана берашта хьеха школе воагIаргволчох е аттестат бе а делла школера аравоалачох, вахара шерача новкъа воалачох теша безам ба. Безам ба цар шоай моттиг дика лелаерг хиларах теша.

Укхаза дийцача нийса хургда спектакла тIехьарча сцене сий долча шин хьехархочоа Инокентий Сергеевичаи (В. Мотренко) Павел Павловичаи (УССР засл. арт. Б. Мисенко) юкъе хиннача къамаьлах. Уж шакхе а гиччигаш кIайдена, тIем тIа дакъа лаьца а орденаши медалаши йолаш бола а нах ба. Царна бе-башха доаваш дац тахан кхувшйолча тIехьен вахар-кхел.

Царна дагаух тIом болабалар, хьалхара боамбаш хьамсарча лаьтта легар, выпускной сайренара шоаш тIем тIа бахар, майра латтар. «Вайна дагадоха а йиш йий тахан мо хоза костюмаш юваш, галстукаш ухкаш, сахьташ доахкаш бола кагирхой, лайво къайлаьхача окопашка Ельнийна юхе а вайцига Ленинграда юхе багIа безаш хинча мишта хургдар-те аьнца?» — Воах царех цхьанне. «Даьра ира долча заман чуьл-м бах уж...». Хьахоз дег чу кхаш йола йиш. «Уж цIаькха а окопашка гIорабеш ца багIара тIера дIамаша вай» — хьахоз оттача сатема юкъера. Цу дешаша уйлане бига зале багIараша цхьа юнь яьча мара тIоараш тохац, бакъда, уж чIоагIа-м тох.

Из спектакль грозненцашта тойтар да Н. Островски цIерагIа кхолча зрителa Одесски театр. Артисташта дика карагIдаьнад шоай турпалий тайп-тайпара самалаш сцена тIа хьахьокха, цар чоалхане дог-уйлаш йовзийта. Царех ва Голиков Генка (арт. А. Майстренко). Прохов Игорь (арт. В. Иванов), Зоя Владимировна (УССР засл. арт. Г. Осташевская), кхыбараш.

Ала деза, спектакла юкъе башха-дика мизансценаш хилар, уж дика товш я исполнителий уйлашеи действиецеи. Цунца цхьана кIаьнкашта юкъерча къовсама кульминаци цкъаза мелодраматически белгалоншаш йолаш а из сцена йIахкъяь а я. Спектаклера музыка массаза юкаш яц действиеща, бIарча хьаййнача музыкальни оформлени во еце а.

М. Ю. Лермонтова цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен эрсий театро а лоалаю из спектакль. Вай мехкахошен одесски театрон оттаяь из пьеса вIашин нийсйича зе хала дац одесситаша дукхагIа теркам тIаозаргболча, сакъердамегIа хургйолча тайпара из оттаяь хилар.

Цкъа-дале, спектакла действи геттара а гарга я зрителa, сценаи залаи юкъе дика бувзамаш да, из дац гроаненций.

ШозлагIа-дале, одесситий сценографи дикагIа я (худ. С. Зайцев), цо дикка тIо ду актера ший роль дикагIа ловзае.

Шиниа а постановке дукха тараллестараш а тайлана дараш а да. Шаккха а театре пьеса оттальраш ба къона режиссераш, вайцига — Р. Фиров, одесситий — В. Борисенко. ХIаьта шинна а театра дика нарагIдаьниад спектакла керттера тема ява.

А. ЧУТУЕВ,
малхишкальхъахой больница лер-рентгенолог.

Республика экранаш тIа

«ПРОФЕССОРА ДОУЭЛА ВАСКЕТ»

Вовзаш а везаш а волча яздархочун-фантаста Беляев Александра «Профессора Доуэла корта» яха книжка наха чIоагIа дешаш да. Автора из яздеъа 1926 шера. Цу хана арадаьлар А. Толстоя «Инженера Гарина гиперболоид» яха роман а. Цу шаккхе произведенех адамга йоах: лорале!

Из кхета а деш, даькхад из фильм «Ленфильма» студе кинематографисташа. Цу тIа ювцаш йола событеш тахан, вай хана, нийслуш санна дувц кино картина автораша. Лента тема — ше яьча открыте кхела бехк цун автора тIабуж яхар — из вай хана актуальни хIама да. Тахан цунах боагаш Iилмахой хила Iац, из дагалатт ерригача адамлена. Iилмана карагIдаьннчох шоашта толам лехаш бе, деррига куне шоашта карадерзаде гIерташ бола малхбузехьара тIема тIаккуаш бола дентелаш.

Картина карагIдаьннача дикача хIамеи юкъедахьа йиш йолаш да профессора Доуэла роль ловзае Латвийски ССР искусствай заслуженни деятела Кродерс Ольгертага, еннална, НIоарта маIан долаш сурт-сибат да цо кхоллаш дар. Цул совгIа, цига дакъа доацаш ба Васильев Игорь, Сайко Наталья, Титова Валентина, Порохонщиков Александр, Романов Эрнест. Музыка язъяьй композитора С. Веневича.

«ГЕТТАРА ЛОАРХIАМЕ ПЕРСОНА».

Из комеди яьккхай М. Горьки цIерагIча московски киностуде. Цу тIа дувц балха Iалаьмате сиха лакхлуш воагIа саг: колхоза председатель, райисполкома председатель, облисполкома бехктокхамо болхло. Цкъарчоа хетадала тарлу, карьерист ва из, аьнна. Вакъда, фильма керттера турпал вайзача, вай кхетаду вайна хетаденнар нийса доацилга.

МоллагIа ше деш дола хIама дог а лазаш, дикагIа хуладалар аьле ду цо, ишта хила Iомабу кхыбараш а. Ший а сатем боацаш, наьха а сатем боабеш саг ва из.

Дукха бегаш, юмор юкъейоалаеш даькхад из фильм къоначa автораша: сценариста Бодров Сергея, режиссера Герасимов Евгене. Киноавтера Герасимов Евгене режиссерски дебют я из фильм. 1982-ча шера комеди сценарешта юкъе хиннача Ерригсоюзни конкурсe преми еина я Бодров Сергея сценари.

Фильма кертерча турпала сурт-сибат кхоллаш да Назаров Юрий.

«УНИКУМ»

«Уникум» — из фантастически комеди. Из яьккхай ленинградски кинематографисташа. Цу тIа дувц телепати йоаллаш, шийна дайна гIеваш кхычарга гойташ волча сагах. ХIаьта ишта волча сага дукха тамашийна хIама нарагIдоал. Цун фу вIашгIехьдоал, шийна гонахьара нах цо мишта цецбоах гурга фильмага хьежача.

В. КОВАЛЕВА.

ХIАНЗ ШОЗЛАГIА

Поэзи езараша Iалаьмате дика йовзаш я нохчий поэтесса Ахматова Раиса. Нохчий, гIалгIай меттала яйнна ла Iеш, цун стихотворенеш арайийнай эрсий а, кхыча советски а, доазол дехьарча къамий меттала. Цун кхоллам бовзаш ба Англе, Итале, Испане, Франце, кхыча мехкашка.

Наьха дегай эггара хьамсарагIа йола моттиг дIалоацаш, цар безам тIаозаш ва поэтесса лирически турпал.

Нохч-ГIалгIайчеве, Москве, доазол арахьа, кхычахьа арадайннад цун дукха поэтически книжкаш. ХIара арадаьнна -цун керда книжка дукха ха йоаккхаш дисац тика прилавка тIа — поэзи езараша цу сахьате дIаэц уж.

Iалаьмате дезаш а лоархIаш тIеийцар Ахматова Раисай поэзи езараша цун «Прикосновение» яха тIехьара сборник.

Российски Федераце Пачхьалкхен преми хьожае аьнна соахка конкурса юкъедихьадар из. ХIаьта укх шера а цу литература, искусства, архитектура дакъе РСФСР Пачхьалкхен премешта йолча Российски Федерацe Министрий Совета Президиума комиссе РСФСР Пачхьалкхен премеш хьожас оттадаьча балхашка хьажа а хьежа, литература дакъе конкурсе дIахо дакъа лапе хIанз шозлагIа божьо еннай цу книжкана.

А. БЕК.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Буратино выставка».
9.05 — «Iаьрмa хкосаберг». Телевизионни художественни фильм, 2-гIа сери.
10.10 — «Диннача хIамай дунен тIа».
11.10 — «Шийх моттала». Телевизионни документальни фильм.
11.30 — «Керддараш».
14.30 — «Керддараш».
14.50 — «Iилман хьахьогамеи барт». Документальни фильмаш: «Маьхкал доле Iилма», «Контакт».
15.30 — Ю. Тынянов. «Уйлаш... ВIашагIкхетараш...».
16.40 — «Керддараш».
16.45 — «...Яхайтта шу даьнии боккхагIен».
17.30 — Шахматни школа. Гоезала урокаш.
18.00 — Миллионий ленински университет. Социалистически вахара хьисапа сина-кхетама дардаш.
18.30 — «ХIара сурта тIа — мала».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Кампучи: валараи тIехьагIара вахар». Телевизионни документальни фильм.
19.50 — «Iаьрмa хкосаберг». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Центральни телевидене «Диско фонда» чура». СССР халкъа артистка С. Гмацинтова.
23.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйренара гимнастика».
8.15 — «Управлене начальник». Телевизионни документальни фильм.
8.30, 9.35 — М. Ю. Лермонтов. «Мцыри». 7-гIа класс.
9.05, 12.40 — Испански мотт (Сервантеса турпалхоща вIашагIкхетар).
10.10 — ЛТУ дешархошта. Астрономи.
10.40, 11.40 — И. С. Тургенев. «Дайи бераши», 9-гIа класс.
11.05 — «Дезаш школен». Телевизионни журнал.
12.10 — «Оалхазараши овкхарийи цхьан тхоаIала». 2-гIа передача.
13.10 — Монументальни пропаганда ленински план.
13.35 — «Природоведене» передача почта.
14.05 — «Мух лаьа». Субтитраш доле художественни фильм.
17.10 — «Къона оазаш». Литературни передача (нохчий меттала).
17.40 — Шоена хетар. «Потребительни патребительствоа».
18.10 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.30 — «Алмаза лар». Фильм.
18.40 — «Баьга тIа бода никъ». Документальни фильм.
19.30 — Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза сверхподшивта лаьрхIа концерт.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — Дунен халкъашта юкъера гоградушарча спорте лаьаш. «Пардубицски стипльчейз». ЧССР-ера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Зизаненa хьалхашa». Телевизионни художественни фильм.
23.40 — «Керддараш».

19 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «Цисна кIорнг Филипп...», «Цхьан Iуйранна», «Цисана шIалеи уй мишта дудар», Мультипликационни фильмаш.
9.05 — «Iаьрмa хкосаберг». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
10.20 — «Театра директор». Фильм-концерт. В.-А. Моцарта из цIи йола комически опера.
10.45 — Телевизионни документальни фильмаш: «ТIехьара пикташ» (г. Орджоникидзе), «Семиречьера огары» (Алма-Ата).
11.25 — «Керддараш».
14.30 — «Керддараш».
15.00 — Пятилетка — тIаране гIуланх. Документальни фильмаш: «Тхо дай да», «Вай фу доа.», «Партийни задани».
15.45 — «Эрсий мотта итаьлалъ».
16.15 — «Керддараш».
16.20 — ДIалехх дунен халкъашта юкъерча яхий лауреата Л. Тимофеевас (фортепьяно).
16.45 — Подмосковни шрта тахани кхоани.
17.15 — «Фаьлг йолча хьошалла», «ПIхьармат», «Аргонавтам». Мультипликационни фильмаш.
18.15 — «Содружество». Телевизионни журнал.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — Футболах йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Днепр», «Зенит» — «Кайрат».
21.00 — «Ха».
21.35 — Экранаш тIа — кинокомеди. «Санъердамe бераш».
23.05 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
23.20 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйренара гимнастика».
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — А. С. Пушкина фаьлгаш. 4-гIа класс.
9.05, 13.35 — Английски мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — Антарктида оаха она командировка. 3-гIа передача.
10.35, 11.40 — Истори. 7-гIа класс.
11.05 — А. Прокофьева поэми.
12.10 — Зоологи. 7-гIа класс.
12.35 — Советски пачхьалкхен бенеш лардаш. «Вай доалахьа дар».
13.05 — «Природоведене» передача почта.
14.10 — Вольфганг Амадей Моцарт. 1-гIа 2-гIа передачаш.
15.20 — «Керддараш».
17.30 — Сийлахь-боккхача Котанон 40 шу дизарга. «Березка художественни фильм. Кинопередача.
18.00 — Фильм-реклама.
18.05 — Хьайбаш лелахдар — ударни фронт. «Доакъарий дулан — лоархIаме резерв».
18.25 — Мультфильм.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.50 — ХIаман дикала — керттера теркам. Кхачан промышленносте балхахой Денга (нохчий меттала).
19.20 — «Малхишка». Одесски къоначa хьехархочун театра спектакль.
21.00 — «Ха».
21.35 — Республикан 35 шу дизарга хетадаь доле ГДР Москвера культура Денош. «Дрезденер Штаатс-капелла» яхача симфонически оркестра концерт.
23.15 — «Керддараш».

РАДИО

18 ОКТЯБРЬ.

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.43 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.00 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачий программа (гIалгIай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Мехашмаьтта — шийн беркат цунал бикха лийда оцара деккари практикни» (эрсий меттала).
11.15 — «Маьхка мах». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Митрофанаца Грозно гIолла». (эрсий меттала).
11.45 — «Зори Кавказа» яхача совхоза комсомолкахрчача Хадинова Айманина хетаь йолa музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
13.15 — Музыка (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачий программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Патриот» (нохчий меттала).
17.31 — «Шоана, юрта бахаме хьалхалаттарашта». Концерт (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хьайбашлеладар — ударни фронт. «Маьсарера хьайбашлеладараш бол ч а» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Халкъа контроль бокх йиш я» (нохчий меттала).

УКВ.

17.00 — Илли дIаала Ротару Софие.
17.35 — Талантий дукха босаш.
17.50 — ДIалехх Халидова.
18.40 — Моттигерча авторий произведенеш.

19 ОКТЯБРЬ.

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачий программа (нохчий меттала).
11.15 — «Iилма-производства» (эрсий меттала).
11.30 — «Наха мадар яц». Яздархочун Г. Гагиева выступлени (гIалгIай меттала).
11.40 — «ЭгIазло сонйелаш латт». Беседа (эрсий меттала).
13.15 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала).
13.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачий программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагIий оазаш» (эрсий меттала).
17.31 — «ЦIе сийташ» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
18.40 — «Хьона, Дяла, сатечун дог» (гIалгIай меттала).

УКВ.

17.00 — Клод Дебюсси. «Образы» яхача циклацара музыкальни произведени.
17.20 — Даймехкий дека иллеш.
17.55 — Къона оазаш.
18.25 — «Илли» ансамбла выступлени.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грознен мархаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0 — 5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 5 — 10, Грозне 6 — 8 градус йIовхаз йолаш хилен тарлу.

Кхоана мархаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —1 +4, дийнахьа +5 +10 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-88; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспорти — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаш — 2-85-64; корректорски — 2-89-88.
НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ02393. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4321.